

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
Економіко-правовий факультет
Кафедра економіки та підприємництва

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему **«Формування моделі інноваційної модернізації національної економіки України в умовах повоєнного відновлення»**
«Formation of the model of innovative modernization of the national economy of Ukraine in the conditions of post-war recovery»

Виконав: здобувач денної форми навчання
спеціальності 051 Економіка

Гриньків Владислав Олегович

Науковий керівник

Д.е.н., професор Ірина ЛОМАЧИНСЬКА

Рецензент:

К.е.н., доцент Світлана ТИЩЕНКО

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ __ від «__» _____ 2024 р.

Завідувач кафедри

д.е.н., проф.

_____ Ірина ЛОМАЧИНСЬКА

Захищено на засіданні ЕК № _____

протокол № __ від «__» _____ 2024 р.

Оцінка _____ / _____ / _____
(за націон., шкалою ЄКТС, бали)

Голова ЕК

к.е.н., доц.

_____ Наталія КРЮЧКОВА

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	6
1.1. Концептуальні підходи до генезу інноваційної складової економічного розвитку	6
1.2. Інноваційні зміни, інноваційний потенціал та конкурентоспроможність національної економіки.....	9
1.3. Роль держави у забезпеченні інноваційних змін у процесі модернізації національної економіки.....	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	24
2.1. Структура та динаміка моделі інноваційної модернізації національної економіки України.....	24
2.2. Особливості та практичні підходи до інноваційної модернізації національної економіки України	33
2.3. Моделювання впливу інноваційної діяльності на фінансові результати суб'єктів господарювання.....	39
РОЗДІЛ 3. ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ.....	48
3.1. Модернізація інноваційної діяльності як основа формування конкурентних переваг національної економіки України.....	48
3.2. Напрями удосконалення інноваційної модернізації національної економіки України в умовах повоєнного відновлення	56
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66

ВСТУП

Актуальність теми. Дедалі важливішим у сучасних умовах є те, що основним рушієм лідерства передових країн є розвиток інноваційного потенціалу. Соціально-економічні перетворення без інноваційного розвитку уповільнюють економіку, знижують рівень конкурентоспроможності національних підприємств і національної економіки.

Отже, діючим та новим суб'єктами господарювання у сучасних умовах технологічних змін необхідно переглянути підходи до інноваційної діяльності та модернізувати її з метою нарощування науково-технічного та інноваційного потенціалу, розвитку високотехнологічної структури національної економіки, що створить умови для зростання соціально-економічного добробуту на всіх рівнях економічної системи, підвищення рівня національної безпеки в умовах широкомасштабного вторгнення РФ в Україну, стрімкого формування конкурентних переваг національної економіки на міжнародних ринках в умовах післявоєнного відновлення економіки України. Без умов, що сприяють розвитку інноваційних процесів, неможливо подолати структурно-технологічну відсталість країни, забезпечити передумови ефективних соціально-економічних перетворень.

Вивченням та розробкою теоретичних, методологічних та практичних аспектів, принципів інноваційної модернізації національної економіки України займаються передові науковці, зокрема С. Головатий, В. Градова, О. Грищук, В. Братасюк, М. Козюбра, О. Костенко, С. Шевчук, Дж. Вітмен, В. Нерсесянц, А. Дайсі, Т. Погте та інші.

Незважаючи на значні напрацювання зазначених вчених, залишається не мало питань стосовно формування моделі інноваційної модернізації національної економіки України в умовах повоєнного відновлення, які потребують більш детального вивчення.

Метою роботи є систематизація та узагальнення теоретичних, методичних та організаційних аспектів формування моделі інноваційної модернізації національної економіки України в умовах повоєнного відновлення.

Досягнення поставленої мети зумовлене визначеними **завданнями**:

- дослідити сутність та основи інноваційного розвитку національної економіки;
- здійснити аналіз інноваційного розвитку національної економіки України;
- розглянути засади формування моделі інноваційної модернізації національної економіки України в умовах повоєнного відновлення;
- дослідити організаційні аспекти інноваційної модернізації національної економіки України та її елементів;
- розробити практичні рекомендації з удосконалення моделі інноваційної модернізації національної економіки України в умовах повоєнного відновлення.

Об’єктом дослідження є модель інноваційного розвитку національної економіки України в умовах повоєнного відновлення.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та організаційні засади формування моделі інноваційної модернізації національної економіки України в умовах повоєнного відновлення в сучасних умовах господарювання.

У даній дипломній роботі застосовано такі **методи дослідження**: теоретичний аналіз наукових літературних джерел, системний та порівняльний методи аналізу, графічний і табличний методи, горизонтальний та вертикальний аналіз, факторний аналіз, коефіцієнтний метод економічного аналізу, методи спостереження, групування.

Інформаційною базою дипломної роботи є: державні законодавчі акти та нормативні документи, підручники, монографічна література,

матеріали міжнародних науково-практичних конференцій та семінарів, наукові праці, результати особистих розрахунків та спостережень автора.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. У першому розділі проаналізовано концептуальні підходи до інноваційної складової економічного розвитку. У другому розділі досліджено структуру та динаміку моделі інноваційного розвитку національної економіки, а також, особливості та практичні підходи до інноваційної модернізації національної економіки України. У третьому розділі представлено напрями удосконалення інноваційної діяльності національної економіки України в контексті її повоєнного відновлення.

Загальний обсяг кваліфікаційної роботи складає 70 сторінок. Список використаних джерел містить 84 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

1.1 Концептуальні підходи до генезу інноваційної складової економічного розвитку

Під інноваційною економікою розуміється економічний розвиток суспільства. У сучасному розумінні термін означає «якісне перетворення, структурна перебудова економіки відповідно до потреб технологічного та соціального прогресу». Науково-технічний прогрес є головним фундаментом для якісних змін. Отже, будь-який економічний розвиток передбачає інноваційний розвиток. Тому дослідження теоретичних засад формування інноваційної економіки нерозривно пов'язані з поняттям економічного розвитку [32].

У питаннях організації економічної системи переважало переконання дотримуватися принципу економічного лібералізму: свобода підприємництва, конкуренція та невтручання держави у економічну діяльність. Саме у працях вітчизняних вчених зароджуються ідеї щодо необхідності стимулювання інноваційної активності підприємницького сектору. Таким чином, представники класичного напрямку конкретніше, ніж фізіократи, розкрили роль інновацій, визначивши їх як фактор зростання продуктивності праці та, отже, як джерело економічного зростання, а науково-технічний прогрес (НТП) – як засіб досягнення економічного зростання, тобто інновації опосередковано впливають на економічний розвиток. При цьому кваліфікація та знання виступають основними характеристиками праці, які так само як і праця створюють вартість (цінність) і є частиною основного капіталу підприємця, тобто визнається роль знань у поєднанні з працею та підприємницькою здатністю у створенні будь-якого продукту. Тому можна

стверджувати, що у класичному напрямі були закладені методологічні основи для подальшого вивчення проблеми інноваційного розвитку [22].

Конкурентоспроможність національної інноваційної системи, її повноцінне функціонування певною мірою залежить від посилення інноваційних процесів. Досвід економічно розвинених світових держав свідчить, що якість економічного простору країни багато в чому визначається факторами, що склалися в інноваційній сфері, інвестиційним кліматом, економічним потенціалом конкретної території та державною інноваційною політикою [22; 32].

Інноваційний потенціал складається з окремих складових, що мають, як правило, загально-регіональний характер (наприклад, інвестиції, наука та наукове обслуговування, підготовка кадрів, матеріально-технічна, фінансова, інфраструктурна, інформаційна, організаційно-управлінська бази, рівень інноваційної активності підприємств тощо). Природно, ці складові є за своєю природою синтетичними характеристиками стосовно аналогічних складових інноваційного потенціалу окремих підприємств, організацій та установ конкретної економічної території. [23; 59].

Одним із інституційних показників розвитку країни є її інноваційність. У структурі складових важливо виділити саме інноваційну складову, яка не є характерною для інших типів потенціалів, але досить істотна для інвестиційного потенціалу. Інновація є основним імпульсом розвитку будь-якого об'єкта, і необхідність будь-якого фінансування, а також правового, нормативно-методичного та інформаційного забезпечення слід обґрунтовувати через призму ефективності інноваційної діяльності. Найбільш важливі інвестиції країни, як правило, мають інноваційну спрямованість, оскільки, володіючи вищим рівнем комерційного ризику, вони також забезпечують значно більшу прибутковість [17].

Усі ключові поняття означеного феномену містять у собі фактор новизни, що цілком природно для епохи змін, тим більше – глобальних перетворень та транзитивної економіки. Так, наприклад, більшість останніх

урядових документів як конкретні тенденції модернізації економіки вказують на підвищення її «інноваційного потенціалу та інвестиційної привабливості». Відзначивши взаємообумовленість понять «інноваційний» та «інвестиційний» (одне актуалізує інше, оскільки інновації передбачають вкладення капіталу і навпаки), слід звернути увагу на термін понятійного апарату – власне термін «інновація» та похідні від нього терміни «інноваційний», «інноваційність», «інноватика», якими виражається феномен новизни і в процесі модернізації економіки та, дещо ширше, у процесі створення основ інституційної, інформаційно-мережевої економіки і, нарешті, у глобалізації [19].

У сучасній літературі вживається як сам термін «інновації» та його похідні, так і понятійні композити, пов'язані з ним: «інноваційний підхід», «інноваційне середовище», «інноваційна технологія», «інноваційна економіка», «інноваційний виток», «інноваційне суспільство». Поняття цього композиційного кола фігурують у державних рішеннях, виступають темами самітів, конференцій та семінарів, наукових досліджень, зводяться до рангу державної економічної, культурної, освітньої політики [9].

Про соціальну основу інновації – процеси постіндустріального суспільства – існує достатньо публікацій. Тим не менш, все-таки, слід уточнити джерело поняття в більш конкретному плані: визначення генезису явищ це завжди бажано. У цьому можна висловити припущення, що саме поняття «інноваційність», «інноваційне середовище» виникли після відомої так званої Першої доповіді Римського клубу «Межі зростання» Д. Медоуза з Массачусетського технологічного інституту, США (1972 р.), коли фахівцям здалося, що «попереду людство чекає щось невідоме, тому дітей потрібно готувати до життя в цьому непередбачуваному середовищі» [38].

Найбільш розширено розкрити зміст інноваційної економіки, визначити її функції, характерні риси, принципи ефективного функціонування, виявити протиріччя та визначити роль і місце підприємництва у підвищенні її

ефективності дозволить використання комплексного методологічного підходу, заснований на наступних принципах:

- принцип взаємопов'язаності, взаємозалежності та взаємообумовленості всіх явищ та процесів в економічних системах;
- принцип суспільної форми розвитку продуктивних сил;
- принцип динамічного розвитку: цей принцип відображає незворотність розвитку та удосконалення економічної системи;
- принцип безперервного, динамічного та незворотного процесу дослідження інноваційної економіки;
- принцип системності;
- принцип відтворення інновацій, його цілей, потреб та мотиваційних установок, які стають основним фактором соціально-економічного соціально-економічного розвитку [8].

1.2. Інноваційні зміни, інноваційний потенціал та конкурентоспроможність національної економіки

Сучасний світ, з існуючими загрозами й викликами, формує перед економікою держави умовні знаки переходу на більш новіші високотехнологічні, прогресивні, ресурсозберігаючі та екологічні моделі функціонування, що дає можливість актуалізувати їх трансформацію. В Україні сутність структурної перебудови ґрунтується визначенням Стратегії національної безпеки як вихідної передумови для забезпечення відповідного рівня економічної безпеки [69].

Економічно розвинені країни світу свідчать про свій досвід, а саме про закладення найважливіших резервів економічного зростання. Економічний розвиток більшості країн Південно-Східної Азії та країн Західної Європи зумовлений детальними структурними трансформаціями, які зорієнтовані на забезпеченні започаткування науково-технічного прогресу, оптимального

використання ресурсних потенціалів, розвиток електроніки та машинобудування. Структурне удосконалення економіки є провідним досягненням нової якості економічного зростання, яке пов'язане з потужним розвитком інформаційно-комунікативного середовища [8].

Поряд із цими аспектами, структурна трансформація має й інший – пов'язаний із соціальним проявом, який відображує у взаємозв'язках структури економіки зі зростанням благополуччя людей, підвищенням соціального рівня та якості їхнього життя. Зважаючи на це, особливого значення набуває структурна трансформація економіки в досягненні соціально-економічної ефективності. Між ефективністю та оптимальністю структури економіки існують певні розбіжності. Вони виражаються у тому, що не кожна оптимальна, структура економіки буде ефективною у певних конкретних умовах. Це актуалізує проблеми діагностики тенденцій структурної трансформації національної економіки, а також, її відповідність цілям розвитку та виявлення проблем щодо інституційного забезпечення цих процесів [44].

Проблематика вивчення соціально-економічних систем нерозривно пов'язана з питанням їхньої просторової організації. Функціонування та розвиток суб'єктів макро- та мезоекономіки неможливо розглядати поза контекстом території та населення, які є одночасно і факторами розвитку, та його цілями. При цьому основа розвитку соціально-економічних систем лежить у здатності до дієвого подолання кризових явищ, які виникають внаслідок посилення конкурентної боротьби на всіх рівнях економічного простору. Аналіз особливостей просторової організації економіки, таким чином, необхідний для розуміння тенденцій, факторів і шляхів розвитку економіки, а отже, і формування практичного інструментарію підвищення її конкурентоспроможності на різних рівнях економічної системи [30].

Однією із ключових характеристик економічного простору є його неоднорідність. Будучи комплексним за своєю природою, простір складається з неоднорідних за своїми параметрами складових, у зв'язку з чим «зональна

нерівномірність економічного простору є природним його станом і властива всім рівням територіальної структури країни» [50].

Діалектичною особливістю диспропорційності елементів економічного простору є її вплив на цілісність та якість соціально-економічних систем. Нарощування відмінностей між територіальними системами в рамках національного простору стимулює рух усіх видів економічних ресурсів від менш розвинених територій до більш розвинених, у результаті чого, перші починають регресувати прискореними темпами, а держава втрачає важелі контролю над такими змінами. «Надмірна диференціація призводить до виникнення територіальних диспропорцій, що призводить до дезінтеграції єдиного соціально-економічного простору та зниження ефективності функціонування не лише регіонального, а й національного господарства» [20].

В основі формування конкурентоспроможності лежить людський потенціал. Людський потенціал є найбільш істотним чинником залучення середньо- і високотехнологічних прямих іноземних інвестицій. Рівень розвитку науково-технічної складової впливатиме на залучення природних ресурсів у виробничі процеси, а науково-технічний потенціал безпосередньо залежить від високоякісного людського капіталу як задіяної частини людського потенціалу [67].

Конкурентоспроможність може бути досягнута за допомогою зниження вартості чинників виробництва та девальвації національної валюти. Тим не менш, це – конкурентоспроможність країн з низькою економічною розвиненістю. Провідною є думка, що до ключових показників економічної розвитку та конкурентоспроможності національної економіки є частка інноваційної продукції в загальному обсязі виготовленої продукції.

Економічний розвиток підвищує ефективність господарської діяльності, що відбувається за рахунок експлуатації нової техніки та обладнання. Так, інновація в машинобудуванні має мультиплікативний ефект, що призводить до комплексних покращень в інших галузях та країни в

цілому. При цьому низька питома вага власної машинобудівної продукції в загальному обсязі споживання свідчить про значну залежність від виробників-імпортерів, що призводить до витіснення вітчизняних науково-дослідних установ з ринку новітніх технологій, зниження попиту на висококваліфіковані кадри, зниження інтелектуального потенціалу країни [59].

Враховуючи наведений підхід, доцільно провести причинно-наслідковий аналіз впливу інноваційної діяльності на конкурентоспроможність економічної системи. Узагальнена модель впливу інноваційної діяльності на конкурентоспроможність території представлена на рис. 2.1.

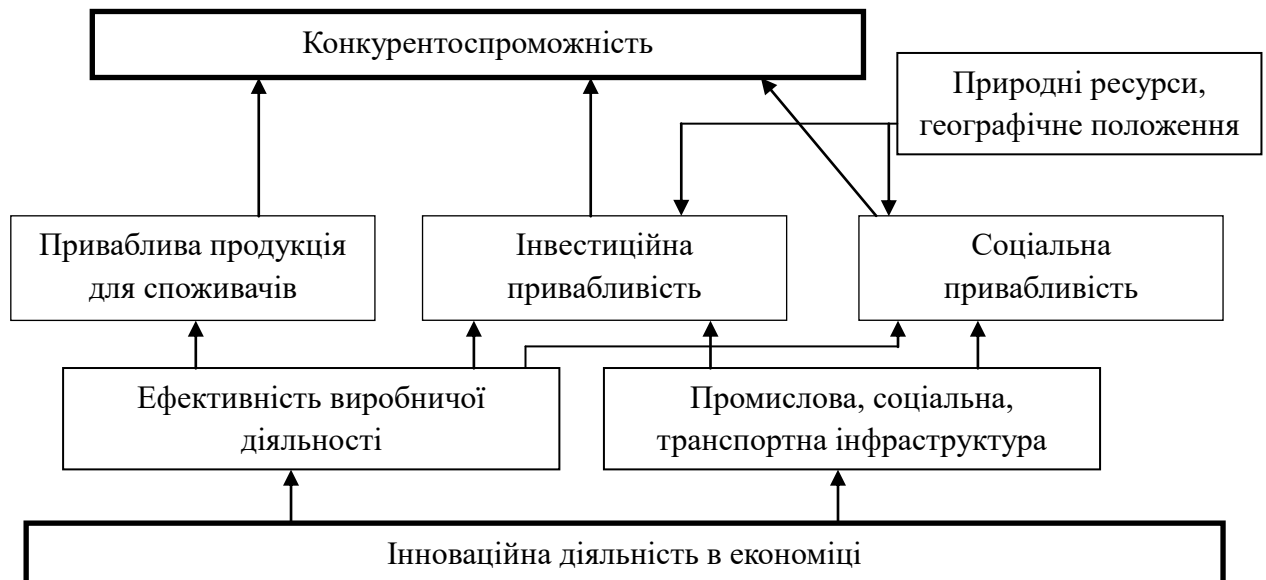

Рис. 1.1. Логіко-структурна модель впливу інноваційної діяльності на конкурентоспроможність економічної системи

Джерело: складено за [38].

Продуктивні інновації дають змогу створювати нові товари. Вони варіюють від значного розширення номенклатури до підвищення споживчих якостей традиційної продукції. Передові інновації можуть бути основоположними та прогресивними. Базисом інновацій є створення нових продуктів та нових ринкових ніш [56].

Більш детальну класифікацію інновацій за глибиною внесених змін запропонував чеський економіст Ф. Валента:

- регенерація старих властивостей системи, збереження та відновлення вже існуючих функцій;
- зміна властивостей системи кількісного напрямку;
- з метою покращення функціонування шляхом перегруповування складових елементів її системи;
- зміни елементів виробничої системи задля пристосування один до одного;
- адаптивні зміни, тобто перші започатковані ознаки системи не змінюються, а відбувається лише деяке їх поліпшення корисних властивостей;
- нове покоління властивостей системи зі збереженням базової структурної концепції;
- новий вид якісної зміни первісних властивостей системи;
- вища зміна у функціональних властивостях системи та її частин, які змінюють функціональний принцип [50].

Узагальнення наведених підходів до визначення та класифікації інновацій дозволяє сформулювати вдосконалену їх класифікацію, що включає 3 види інновацій у сфері удосконалення очікуваного ефекту:

- виробнича інновація – результати проектно-конструкторської діяльності;
- адміністративна інновація – зміна чи коригування системи управління;
- соціальна інновація – організаційно-управлінські інновації будь-якого (від нульового до сьомого включно) порядку в соціальній сфері та/або сфері державного управління [74].

Отже, визначимо інноваційний потенціал як комплексну характеристику спроможності економічних суб'єктів для здійснення інноваційної діяльності. Масштаби інноваційної діяльності визначають тип

економічного зростання регіону (інтенсивний чи екстенсивний) та, відповідно, вид його розвитку. Території зі значним інноваційним потенціалом мають можливість розвиватися на основі раціонального та використання наявних внутрішніх та залучених ресурсів, а регіони з низьким інноваційним потенціалом демонструють значну залежність від зовнішнього середовища та нездатні адекватно протистояти її негативному впливу. Таким чином, інноваційний потенціал, його структура та параметри виступають як основна характеристика здатності регіону до стійкого поліпшення основних соціально-економічних параметрів за одночасного підвищення ефективності використання базових ресурсів.

Підвищення інноваційного потенціалу має на меті активізацію інноваційного розвитку та є елементом інноваційної стратегії регіону. Напрямки, форми, методи та засоби підвищення інноваційного потенціалу безпосередньо залежать від форми та змісту інноваційної стратегії, яка, своєю чергою, визначається станом внутрішнього інноваційного середовища та ситуацією в міжрегіональному та світовому економічному та науково-технічному просторі. Формулювання принципів підвищення інноваційного потенціалу, таким чином, неможливо без визначення місця та функцій регіону щодо регіонального, національного та світового рівня економічного простору [70].

Разом з тим, ринкове середовище в умовах глобалізації виходить за межі окремих територій та порушує цим баланс інтересів економічних суб'єктів. Інтереси підприємства при цьому вступають у конфлікт з інтересами суспільства в цілому, інтенсивність та ефективність використання інноваційного потенціалу регіону може знижуватися, що негативно впливає на виконання регіоном своєї цільової функції – забезпечення комфортних умов життєдіяльності всім розташованим нею території суб'єктам [8].

Саме тому процес використання інноваційного потенціалу потребує певних організаційно-економічних механізмів взаємодії бізнесу та держави, спрямованих на впорядкування процесів. генерації нових ідей, пошуку та

розробки технічних рішень, створення та впровадження інновацій, створення та своєчасну реорганізацію структур, що здійснюють інноваційні процеси, з урахуванням етапів еволюції продукту, інтересів бізнесу та суспільства в цілому [59].

Удосконалення новітніх знань і навичок у сфері економіки передусе проведенню політики, яка зорієнтована на розвиток та удосконалення різноманітних форм партнерської взаємодії під час фінансово-господарської діяльності підприємств. У сфері науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) встановлює різні форми партнерських зв'язків між державою та підприємницькою діяльністю. На регіональному рівні зводиться до організації та контролю внутрішньо- та міжсекторної взаємодії та забезпечення сприйняття бізнесом необхідних стратегічних напрямів розвитку [50].

Отже, проблема ідентифікації інноваційного механізму не може обмежуватися певним підприємством або галуззю через складність та багатовимірність взаємодії економічних суб'єктів в інноваційному процесі. Інновації виникають у межах територіальних інноваційних систем, що характеризуються певними унікальними рисами. Тип розвитку економічної системи залежить від ефективності використання інноваційного потенціалу території, яка у свою чергу залежить від характеру впливу на підприємство ринкового середовища та існуючих механізмів взаємодії мікроекономічних суб'єктів та органів державного управління [8].

Українська економіка в умовах невизначеності у найближчій перспективі може і повинна показати випереджаючі темпи розвитку, проте для цього їй необхідно мати певні резерви. Цілком очевидно, що у світлі заявленої модернізації ці резерви в першу чергу полягатимуть у інновації. Проте саме інноваційний сценарій найскладніше реалізувати на практиці [81].

Основні причини ситуації вбачаються в наступному:

- 1) неготовність підприємництва до інноваційного розвитку в силу об'єктивних та суб'єктивних причин;
- 2) недостатня стійкість підприємництва у зовнішньому середовищі, обумовлена як внутрішніми управлінськими проблемами, так і суперечливим інформативно-законодавчим регулюванням;
- 3) низька конкурентоспроможність українських підприємницьких структур на зовнішніх та внутрішніх ринках.

Ключовим фактором економічного розвитку в умовах невизначеності є технічний прогрес та інновації. Саме з ними пов'язуються надії на реалізацію проривного сценарію розвитку інноваційної модернізації національної економіки в умовах повоєнного відновлення [12].

Неготовність національного підприємництва до інноваційного розвитку є наслідком як не до кінця вирішених технологічних та виробничих проблем, так і впливу об'єктивних чинників, зокрема, широкомасштабної агресії РФ. Багато управлінських рішень, ідей і планів є реакцією на ті зміни, які вже відбулися; гірше того, часто в рамках реактивного підходу копіюються вже використані ідеї без будь-якого грамотного чи адекватного зіставлення з дійсним становищем підприємницької діяльності [23].

Надії, що покладаються на малий бізнес з розробки та впровадження проривних інновацій поки що не виправдовують себе. По-перше, позначається недостатність забезпечення основними видами ресурсів; по-друге, фактично не створено економічних стимулів для ведення науково-технічної діяльності. Крім того, не слід забувати, що мале підприємство є ефективним лише в рамках вирішення локальних завдань інноваційного розвитку [35].

Для глобального просування інновацій необхідні масштаби діяльності корпорацій, які будуть використовувати можливості малого бізнесу за допомогою аутсорсингу та міжфірмової кооперації. Виділення головної ролі у забезпеченні інноваційного розвитку національної економіки малому бізнесу може призвести до вбудовування останнього в зарубіжні технологічні та

інноваційні процеси, тому Україні потрібні інноваційно-активні корпорації та інші інституційні структури як інтегратори форм, видів та напрямків модернізованого розвитку [76].

Інноваційна активність суб'єктів господарювання проявляється у прагненні запропонувати нові для ринку види товарів, покращити якість продукції, розвинути свої конкурентні переваги, підвищити ефективність системи управління господарською діяльністю, спрямувати творчу активність персоналу на модернізацію виробничих процесів. Форми рівня інноваційної активності бувають як:

- відношення організацій, які зайняті інноваційною діяльністю, до загального числа обстежуваних організацій;
- відношення обсягу інноваційних товарів, робіт і послуг, виконаних власними силами організації, обсяг всіх відвантажених товарів [13].

Другий важливий аспект резерву національної економіки – це недостатня стійкість підприємницьких структур, взаємопов'язана, у тому числі, з їхньою низькою конкурентоспроможністю. Питання стійкості та конкурентоспроможності національного підприємництва стають все більш актуальними і, в той же час, все менш вирішуваними. [77].

Тому інструментом, що стимулює підприємницьку активність в інноваційній сфері, має стати державна підтримка, яка передбачає створення інфраструктури, надання необхідної методичної підтримки та поширення кращої практики. Ще один необхідний для модернізації національної економіки напрямок, логічно пов'язаний із попереднім – створення інноваційних економічних зон. При цьому на практиці створюються малобюджетні аналогічні проєкти, що відлякують потенційних інвесторів, у тому числі підприємства, які можуть не лише вкладати кошти у такі проєкти, але і набувати наукомістких розробок для підвищення результативності власної діяльності, а, отже, і стратегічної стійкості [72].

Створення належних нормативно-законодавчих та організаційно-економічних умов для стимулювання інноваційної активності підприємницьких структур є найважливішим якісним базисом модернізації економіки. Наступний проблемний момент, що є наслідком сказаного вище – це низька конкурентоспроможність національних підприємницьких структур на зовнішніх і внутрішніх ринках [62].

І насамперед, низька конкурентоспроможність – у малих та середніх підприємств, що діють як у споживчому, так і у виробничо-промислових сегментах. Якщо підприємства споживчого сегменту більш мобільні у процесах вдосконалення та підвищення конкурентоспроможності, то промислові та виробничі підприємства, в силу об'єктивних причин, характеризуються низькою адаптивністю до змін зовнішніх факторів [66].

До таких причин можна віднести і високу капіталомісткість діяльності промислового сектора, і швидке моральне старіння технологій та обладнання, і неможливість у повному обсязі фінансувати модернізацію виробництва [66].

Формується замкнене коло: низька конкурентоспроможність; невисока інвестиційна привабливість; відсутність зовнішніх та внутрішніх джерел для модернізації технологій та основних фондів; випуск не конкурентоспроможного продукту [66].

Очевидно, що коло проблем, яке наведене вище, неможливо вирішити одномоментно; потрібні заходи системного характеру, зокрема, державна підтримка. Однак реалізація заходів підтримки та стимулювання навряд чи буде ефективною при відсутності прагнення власників та менеджменту підприємств.

1.3. Роль держави у забезпеченні інноваційних змін у процесі модернізації національної економіки

Як органічна підсистема ринкової економіки інфраструктури, через свою стратегічну і соціально-економічну значущість, протягом багатьох років

привертає увагу вчених-економістів. Найбільш популярні питання для обговорення є: ціль, межа та рівень участі держави у забезпеченні інноваційних змін у процесі модернізації національної економіки [19].

В даний час можна говорити про те, що необхідно шукати оптимальне співвідношення між функціями держави та приватною ініціативою під час управління та організації процесів інноваційної модернізації економіки.

Під час технологічних змін збільшуються протиріччя між економічною структурою та ресурсною базою інфраструктури попередньої фази. Відбувається загострення цих протиріч, у яких інфраструктура перетворюється на якісно новий стан структури і стає базою для подальшої трансформації у адекватну їй інфраструктуру. Таким чином, у міру насичення потреби в необхідних товарах та послугах, досягнення меж ефективності виробництва, перехід у наступний, більш прогресивний технологічний уклад супроводжується створенням інфраструктури, що сприяє розвитку продуктивних сил, що забезпечує умови для суспільного поділу праці та життєдіяльності населення [3].

Для подолання дисбалансу між структурою економіки та її інфраструктурою необхідний потужний імпульс, що ініціює, з боку держави, так як стагнація інфраструктурного сектору економіки та відсутність інструментів, що компенсують, наприклад, кредитні ризики при фінансуванні інфраструктурних проєктів, перешкоджають нормальній роботі ринкових механізмів відтворення та супроводжуються знеціненням більшої частки інвестиційного капіталу [35].

Вплив деформації національної інфраструктури на відтворення природних конкурентних переваг економіки та роль держави у її модернізації на основі використання внутрішнього інвестиційного потенціалу дозволяє виділити глобальний та локальний аспекти проблеми. В умовах панування міжнародного капіталу, роль інфраструктури, що забезпечує його функціонування, значно зросла [35].

Інтереси транснаціональних корпорацій як носіїв процесів глобалізації полягають у демонтажі міждержавних бар'єрів на шляхах руху міжнародного капіталу. Глобальний корпоративний капітал, використовуючи потужну фінансову інфраструктуру та за допомогою сучасних інформаційно-комунікативних технологій може стати поштовхом для інноваційного оновлення національної економіки України.

Модернізація не може бути успішно реалізована, якщо не враховуватиметься весь контур структурної симетрії, за допомогою якої розглядається взаємний характер відносин ключових соціально-економічних підсистем: держави, інфраструктури, економіки та суспільства (Рис. 1.2).

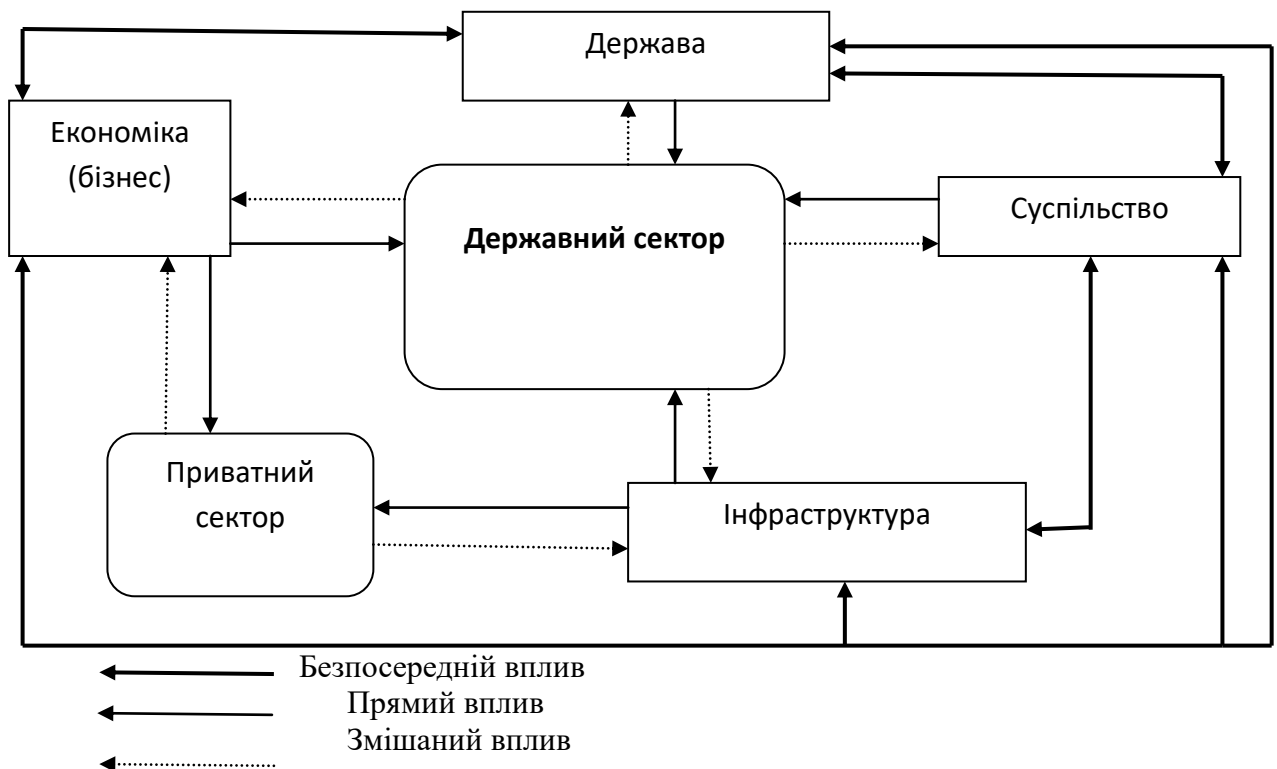

Рис. 1.2. Взаємодія держави, інфраструктури, бізнесу та суспільства в структурній симетрії процесів модернізації

Джерело: [20].

Держава визначає ступінь включення своїх ресурсів у оновлення виробничого фундаменту галузей інфраструктури та використовує для цієї мети всі рівні та гілки влади. Функції економіки в сучасному світі реалізуються у змішаній моделі нагляду державою та організаціями

інфраструктурних інвестицій за участю приватного сектору та спрямовані на забезпечення постійного багаторівневого відтворювального процесу. Роль суспільства проявляється у формуванні у населення, політичних та інших організацій ставлення до сучасного інфраструктурного облаштування та необхідності його модернізації. Функції інфраструктури забезпечуються діяльністю об'єктів та інститутів, що обслуговують економічну та соціальну сфери життєдіяльності суспільства, та спрямовані на підвищення ефективності бізнесу та якості життя населення [2].

Розвиток та використання інфраструктурного потенціалу багато в чому визначається ступенем участі зазначених складових у процесах модернізації. Кожна з підсистем може докладати власних зусиль, але їх успішність залежить від збалансованості довгострокових цілей учасників взаємодії, формування оптимальної структури власності та джерел фінансування інфраструктурних проєктів, вибору пріоритетів у розвитку тих чи інших секторів інфраструктури, наявності модернізаторської мотивації у бізнесу та населення [35].

Місія держави у забезпеченні інноваційних змін у процесі модернізації національної економіки. Можна виділити наступні головні канали, які впливають на процеси модернізації інфраструктури економічної систем:

- 1) регулювання через систему законодавчих, адміністративних та бюджетно-фінансових заходів;
- 2) пряме управління інвестиціями держави, які спрямовані на модернізацію інфраструктурних об'єктів, що знаходяться у власності держави;
- 3) вплив на економіку підприємств і надалі на інфраструктуру шляхом впливу на неї у формі державно-приватного партнерства (ДПП) [35].

Нині найдієвішим каналом впливу держави на процеси модернізації інфраструктури є державно-приватне партнерство. Нестійке бізнес-середовище, яке характеризується непрозорістю й незахищеністю прав власності державними інститутами, є головною проблемою активного

включення підприємництва у модернізаційні процеси в інфраструктурній сфері. Позначені чинним законодавством інституційні контури для ефективного процесу взаємодії держави та приватного бізнесу достатні лише у ряді галузей інфраструктури (наприклад, житлово-комунальне господарство). Потрібне внесення істотних змін до чинного законодавства. Необхідне опрацювання підходів і схем залучення бізнесу до перспективних проектів ДПП щодо фінансування об'єктів соціальної інфраструктури: шкіл, лікарень, дитячих садів, культурних об'єктів тощо [35].

Відсутність розуміння з боку держави системності розвитку інфраструктури як основного провідника соціально-економічних перетворень не сприяє створенню передумов для пожвавлення модернізаційної активності у населення. До цього слід додати дефіцит кваліфікованих працівників, що посилюється, знижується якість освіти, погіршується гендерна та вікова структури населення. Тому мова повинна йти не тільки про розробку комплексу економічних, культурних, політичних ініціатив, а й про створення інфраструктурних підсистем, що забезпечують їх одночасний вплив на соціальне середовище з метою його активізації, перетворення, включення різних соціальних груп населення у процеси модернізації [27].

Застосовуючи описану модель до аналізу ролі держави, можна дійти висновку, що через державний сектор реалізується еталонотворча функція держави з інфраструктурного розвитку бізнесу та суспільства. Водночас активну роль набуває змішаний впливу державного та приватного секторів на процеси інфраструктурної модернізації [35].

Цими каналами, як правило, активно фінансуються інвестиційні проекти в інфраструктурній сфері та відбувається апробація прогресивних організаційно-економічних інновацій.

В нинішніх умовах, на перший план виходить прискорений і принципово новий розвиток інфраструктури, який створить прецедент стрибка у всіх сферах економічного та суспільного життя.

Оновлення інфраструктури на базі нового технологічного укладу більшою мірою пов'язане з уявленнями про розвиток економіки як про механічне економічне зростання і не враховує сучасних соціально-політичних аспектів модернізації [66].

У країні, її більшість виробничих галузей представлено поточним і минулим технологічними укладами, які інфраструктура сформувала у більш ранній час. В період технологічних зрушень вона не тільки забезпечує цілісність технологічно сполучених виробництв, а й підтримує певний рівень життя населення, зайнятості, доходів та послуг. Галузі інфраструктури майбутньої технологічної хвилі лише формуються і не можуть вплинути на прискорення темпів економічного зростання, забезпечити максимально можливу зайнятість та суттєво знизити соціально-майнові диспропорції. Тому головне зусилля необхідно зосередити на модернізації галузей інфраструктури, які відтворюють не тільки початкову фазу нового, а й минулий, і справжній технологічні уклади. Місія держави в цьому ключі має полягати у знятті протиріччя між невідповідністю інфраструктурних можливостей минулого та поточного технологічних укладів, та потреб формування економіки нової технологічної хвилі. Вирішення цієї суперечності вбачається у забезпеченні державою цілісності та збалансованості у взаємодії макромасштабних чинників модернізації.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

2.1. Сучасна інноваційна діяльність України у міжнародному контексті

Активна діяльність вітчизняної економіки в інноваційній сфері нагально потребує комплексного вивчення сучасного стану та перспектив удосконалення основних показників (індикаторів), які в значній мірі характеризують сучасний стан діяльності країни в інноваційній сфері та перспективи її розвитку [63].

На мою думку, у зв'язку з цим доцільно використовувати зарубіжний досвід моніторингу основних інноваційних показників. До таких показників слід насамперед віднести ті, що характеризують процеси інтеграції, глобалізації, впровадження інтелектуальних та інноваційних технологій, формування економіки знань [63].

У цей час світова спільнота формує численні індекси та рейтинги щодо найбільш об'єктивних характеристик стану інноваційної діяльності в країні. Одним із найважливіших з них є Глобальний Індекс інновацій [63]. Цей індекс складається з 82 різних змінних, які відтворюють детальні характеристики інноваційного розвитку країн світу різного рівня економічного розвитку. Автори методики вважають, що успіх економіки пов'язаний як з наявністю інноваційного потенціалу, так і з умовами його реалізації [63].

У зв'язку з цим Індекс розраховується як зважена сума балів двох груп показників: Інноваційність (група показників субіндексу витрат на інновації) та Показник інноваційного результату (група показників субіндексу інноваційних результатів). Це дозволяє стверджувати, що Глобальний індекс

інновацій базується на співвідношенні витрат і ефекту, що дозволяє об'єктивно оцінити ефективність інноваційного розвитку в тій чи іншій країні (таблиця 2.1) [63].

Таблиця 2.1

**Україна у світових рейтингах, які відтворюють інноваційний
розвиток її економіки**

Індикатори світових рейтингів	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Глобальний індекс інновацій	64	56	50	43	47	45	49
Субіндекс витрат на інновації	84	76	77	75	82	71	76
Людський капітал і дослідження	98	101	101	107	96	93	91
Інфраструктура	36	40	41	43	51	39	44
Рівень розвитку ринку	112	99	90	89	97	94	94
Рівень розвитку бізнес-активності	89	75	81	89	90	99	88
Людський капітал і дослідження	78	73	51	46	47	54	53
Субіндекс інноваційних результатів	64	40	40	35	36	37	37
Результати у сфері знань і технологій	34	33	32	27	28	25	33
Результати у сфері творчої діяльності	75	58	49	45	42	44	48
Bloomberg індекс інновацій	33	41	42	46	53	56	58
Продуктивність	48	50	50	50	60	57	55
Патентна активність	25	28	27	27	35	36	36
Ефективність вищої освіти	5	5	4	21	28	48	57
Додана вартість виробництва	40	46	47	48	58	57	57
Інтенсивність досліджень і розробок	39	45	44	47	54	57	59
Концентрація дослідників	39	42	44	46	48	49	52
Проникнення високих технологій	31	36	34	32	35	35	39
Європейський інноваційний табло	35	35	35	36	36	33	34

Джерело: [63]

Детально проаналізувавши світові рейтинги інновацій та місце, яке в них посідає наша країна [7], можна зробити наступні висновки:

1. Україна має найбільше позитивних досягнень у сфері знань і технологій, і найбільше негативних – у сфері розвитку ринкової інноваційної інфраструктури;

2. Інноваційний індекс дає характеристику інноваційного розвитку країн регіонів і відтворює відповідний рейтинг за останні вісім років. Новаторський характер національної економіки визначається за допомогою показника витрат на Науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи

(НДДКР), який пов'язаний із вартістю національного ВВП, а також показники продуктивності, частка інноваційних підприємств у загальному та їх кількість, кількість дослідників (науковців) на 1 млн. жителів, розмір доданої вартості виробництва по відношенню до національного ВВП, частка випускників ВНЗ у загальній кількості випускників освітніх закладів і значення патентної діяльності.

Виділяють наступні основні фактори для аналізу інноваційності економіка різних країн [11]:

- 1) рівень інтенсивності інноваційної діяльності у сфері досліджень і розробок – розраховується як відношення витрат на НДДКР до розміру ВВП (питома вага показника – 20%);
- 2) продуктивність праці – розраховується як відношення ВВП до чисельності працівників на годину роботи (спеціальна вага показника – 20%);
- 3) рівень щільності сфери високих технологій (аерокосмічна галузь, оборона, біотехнології, виробники обладнання, програмне забезпечення, Інтернет-програми та послуги, відновлювані джерела енергії) – визначається як їх частка в загальна кількість державних підприємств (питома вага показника – 20 %);
- 4) рівень технологічних можливостей країни, що визначається часткою високотехнологічної продукції у ВВП та частці в національному експорті продукції (питома вага показника - 10%);
- 5) рівень третинної ефективності (5%), визначений з урахуванням показника охоплення всіх дисципліни випускниками ЗВО 2, 3, 4 рівня державної акредитації; акцій студентів навчання за високотехнологічними спеціальностями; частка випускників ВНЗ високотехнологічних спеціальностей (питома вага показника – 5%);
- 6) рівень патентної активності – визначається як відсоток патентних заявок на 1 млн населення та 1 млн дол. США у сфері НДДКР (питома вага показника – 5%).

За останні роки, згідно з індексом інновацій, економіки Німеччини, Південної Кореї, лідируючі позиції зайняли Сінгапур, Швейцарія та Швеція. Відповідно до цього рейтингу наша країна посідає шосте місце серед 60 країн, на яких проводилося дослідження. Зокрема, українська економіка займає 60 місце за показником «продуктивність праці». Це свідчить про те, що наша країна виробляє продукції з низьким рівнем доданої вартості та має дуже низький рівень інтелектуальних та інноваційних технологій які знаходять своє застосування в реальному виробництві. За показником технологічних можливостей наша країна займає 58 місце. Частка ВВП, яка витрачається на дослідження та розробки, настільки мала, що Україна є явним аутсайдером в рейтингу. 28 і 35 місця нашої країни за ефективністю вищої освіти і показник патентної активності слід відзначити як позитивний [78].

Табло інновацій Європейського Союзу включає нашу країну в групі країн під назвою «Emerging Innovator» [14]. Поряд з Україною в цій групі знаходяться: Болгарія, Македонія та Румунія. Слід зазначити, що Україна має значні можливості у сфері інноваційні розробки, які ще не реалізовані повною мірою. Зокрема, це значною мірою стосується комерціалізації інноваційних технологій та правовий захист виключних прав. Основні переваги нашої країни у світових рейтингах відносять вигідне географічне положення, потужність внутрішнього ринку, дієвої зони вільної торгівлі між нашою державою та країнами Європейського Союзу, а також рівень інтелектуального (людського) потенціалу з досить високим рівнем розвитку [78].

Слід зазначити, що показники інноваційного рівня економіки України відносно країн ЄС має певну тенденцію до погіршення, головною причиною такої ситуації слід назвати наслідки повномасштабного військового вторгнення російської федерації в нашу країну.

Дослідження методики формування та використання рейтингів інноваційного розвитку країн свідчить, що кожен рейтинг містить велику

кількість показників, які достатньою мірою характеризують інноваційний розвиток країн з урахуванням впливу різних факторів (зокрема інфраструктури інновацій підтримки, розвитку науки, освіти, технологій, людського капіталу, розвитку бізнесу та економіки країни в цілому тощо). Незважаючи на використання схожих показників, кожен рейтинг має свої особливості: спрямованість, цілі та методи дослідження. Глобальний індекс інновацій, який публікується щорічно і містить звіти за всіма показниками для кожної країни можна назвати найбільш повними, логічними, аргументованими та такими, що, з урахуванням різних факторів можна оцінити інноваційний розвиток країн, що дозволяє поглиблений порівняльний аналіз з точки зору використання ресурсів та досягнення інноваційних результатів [78].

Слід зазначити, що це єдиний із розглянутих рейтингів, який включає напрямок креативного розвитку діяльності. Таким чином, розробники пов'язують розвиток інновацій в країні з виховання творчого мислення, що цілком виправдано [78].

Значення складових показників має визначати конкретні пріоритети та завдання інноваційної діяльності розвитку України, внести корективи в інноваційні стратегії та програми. Органи державного управління мають здійснювати постійну оцінку, контроль за складовими інноваційного розвитку, розвитку заходів щодо фінансування та державної підтримки пріоритетних напрямів інноваційного розвитку з врахуванням міжнародних індексів. Державна інноваційна політика має враховувати міжнародні оцінки, динаміку розвитку зміни національних інноваційних складових, прогнози та тенденції глобального інноваційного розвитку [78].

Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) оприлюднила щорічний звіт Global Innovation Index 2023, в якому показала розвиток інноваційних тенденцій економічного середовища, яке повне невизначеності. Він відображає рейтинг найбільш розвинених економік світу серед 132

економік і локалізує 100 найкращих науково-технічних інноваційних кластерів (див. таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Global Innovation Index 2023 rankings

GII	Economy	Score	Income group rank	Region rank	GII	Economy	Score	Income group rank	Region rank
1	Switzerland	67,6	1	1	67	Bahrain	29,1	46	9
2	Sweden	64,2	2	2	68	Mongolia	28,8	7	13
3	United States	63,5	3	1	69	Oman	28,4	47	10
4	United Kingdom	62,4	4	3	70	Morocco	28,4	8	11
5	Singapore	61,5	5	1	71	Jordan	28,2	16	12
6	Finland	61,2	6	4	72	Armenia	28	17	13
7	Netherlands (Kingdom of the)	60,4	7	5	73	Argentina	28	18	6
8	Germany	58,8	8	6	74	Costa Rica	27,9	19	7
9	Denmark	58,7	9	7	75	Motenegro	27,8	20	36
10	Republic of Korea	58,6	10	2	76	Peru	27,7	21	8
11	France	56	11	8	77	Bosnia and Herzegovina	27,1	22	37
12	China	55,3	1	3	78	Jamaica	27,1	23	9
13	Japan	54,6	12	4	79	Tunisia	26,9	9	14
14	Israel	54,3	13	1	80	Belarus	26,8	24	38
15	Canada	53,8	14	2	81	Kazakhstan	26,7	25	3
16	Estonia	53,4	15	9	82	Uzbekistan	26,2	10	4
17	Hong Kong, China	53,3	16	5	83	Albania	25,4	26	39
18	Austria	53,2	17	10	84	Panama	25,3	48	10
19	Norway	50,7	18	11	85	Botswana	24,6	27	3
20	Iceland	50,7	19	12	86	Egypt	24,2	11	15
21	Luxembourg	50,6	20	13	87	Brunei Darussalam	23,5	49	14
22	Ireland	50,4	21	14	88	Pakistan	23,3	12	5
23	Belgium	49,9	22	15	89	Azerbaijan	23,3	28	16
24	Australia	49,7	23	6	90	Sri Lanka	23,3	13	6
25	Malta	49,1	24	16	91	Cabo Verde	23,3	14	4
26	Italy	46,6	25	17	92	Lebanon	23,2	15	17
27	New Zeland	46,6	26	7	93	Senegal	22,5	16	5
28	Cyprus	46,3	27	2	94	Dominican Republic	22,4	29	11

29	Spain	45,9	28	18	95	El Salvador	21,8	17	12
30	Portugal	44,9	29	19	96	Namibia	21,8	30	6
31	Czech Republic	44,8	30	20	97	Bolivia (Plurinational State of)	21,4	18	13
32	United Arab Emirates	43,2	31	3	98	Paraguay	21,4	31	14
33	Slovenia	42,2	32	21	99	Ghana	21,3	19	7
34	Lithuania	42	33	22	100	Kenya	21,2	20	8
35	Hungary	41,3	34	23	101	Cambodia	20,8	21	15
36	Malaysia	40,9	2	8	102	Trinidad and Tobago	20,7	50	15
37	Latvia	39,7	35	24	103	Rwanda	20,6	1	9
38	Bulgaria	39	3	25	104	Ecuador	20,5	32	16
39	Turkiye	38,6	4	4	105	Bangladesh	20,2	22	7
40	India	38,1	1	1	106	Kyrgyzstan	20,2	23	8
41	Poland	37,7	36	26	107	Madagascar	19,1	2	10
42	Greece	37,5	37	27	108	Nepal	18,8	24	9
43	Thailand	37,1	5	9	109	Nigeria	18,4	25	11
44	Croatia	37,1	38	28	110	Lao People's Democratic Republic	18,3	26	16
45	Slovakia	36,2	39	29	111	Tajikistan	18,3	27	10
46	Viet Nam	36	2	10	112	Cote d'Ivoire	18,2	28	12
47	Romania	34,7	40	30	113	United Republic of Tazania	17,4	29	13
48	Saudi Arabia	34,5	41	5	114	Togo	16,9	3	14
49	Brazil	33,6	6	1	115	Nicaragua	16,9	30	17
50	Qatar	33,4	42	6	116	Honduras	16,7	31	18
51	Russian Federation	33,3	7	31	117	Zimbabwe	16,5	32	15
52	Chile	33,3	43	2	118	Zambia	16,4	4	16
53	Serbia	33,1	8	32	119	Algeria	16,1	33	18
54	North Macedonia	33	9	33	120	Benin	16	34	17
55	Ukraine	32,8	3	34	121	Uganda	16	5	18
56	Philippines	32,2	4	11	122	Guatemala	15,8	33	19
57	Maurritius	32,1	10	1	123	Cameroon	15,3	35	19
58	Mexico	31	11	3	124	Burkina Faso	14,5	6	20
59	South Africa	30,4	12	2	125	Ethiopia	14,3	7	21
60	Republic of Moldova	30,3	13	35	126	Mozambique	13,6	8	22
61	Indonesia	30,3	5	12	127	Mauritania	13,5	36	23
62	Iran (Islamic Repablic of)	30,1	6	2	128	Guinea	13,3	9	24

63	Uruguay	30	44	4	129	Mali	12,9	10	25
64	Kuwait	29,9	45	7	130	Burundi	12,5	11	26
65	Georgia	29,9	14	8	131	Niger	12,4	12	27
66	Colombia	29,4	15	5	132	Angola	10,3	37	28

Джерело: [29]

У результаті проведених досліджень сучасні тенденції інноваційної діяльності для забезпечення зростання та сталого розвитку економіки України можна визначити таким чином:

- 1) формування законодавчої бази підтримки національної економіки в цілому та малий і середній бізнес, зокрема;
- 2) сприяння національній інноваційній політиці спрямовувати вчених, конструкторів, підприємців до взаємодії у сфері інноваційної діяльності, до реалізації особистісного потенціалу та комерціалізації інтелектуальних об'єктів власності;
- 3) активізація українських науковців у сфері інноваційної діяльності, а також збільшення витрат підприємства інноваційної діяльності;
- 4) підвищення ефективності впливу результатів наукових досліджень на перетворення наукових винаходів на об'єкти ноу-хау;
- 5) модернізація механізмів налагодження міжнародного наукового співробітництва, пошук джерел фінансування для наукових досліджень, у тому числі альтернативних.

Післявоєнне відновлення економіки України також підтверджуються сучасними світовими тенденціями інноваційної діяльності для забезпечення зростання та сталого розвитку, які в основному стосуються країн з розвинутою економікою – США, Китай, Японія, Німеччина, Південна Корея тощо – а поєднання процесу транснаціоналізації в економіці з інноваційною діяльністю, що є основним фактором міжнародної економічної взаємодії [1].

При цьому фактори погіршення стану визначено рейтингом інноваційної діяльності України, що підтверджується інформацією Державною Службою статистики України [31], яка зазначає, що протягом 2010-2020 рр. кількість наукових установ і закладів вищої освіти, які

виконували науково-дослідні роботи значно скоротилося. Основний фактор уповільнення спостерігалось зниженням інтенсифікації інноваційної діяльності, зменшення національної підтримки НДДКР. Спостерігається також зменшення кількості працівників, зайнятих у НДДКР; однак досягнення гендерного паритету визначено на період з 2019 по 2022 рік, кількість працівників, які беруть участь у реалізації НДДКР спостерігається в технічній і науковій сферах [61].

Реалізація ефективної моделі інноваційного розвитку, яка передбачає впровадження інновацій, модернізації виробничих процесів, товарів і послуг, підвищення їх конкурентоспроможності, потребує розробки нової концепції інноваційного розвитку України, яка має передбачити термінові дієві заходи, щоб зберегти та примножити науково-технічний потенціал, сформувати ринок для комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, для залучення інвестицій галузь впровадження інновацій. При розробці Концепції необхідно залучати науковців, новаторів-практиків, державних службовців, незалежних експертів, які у співпраці могли б розглянути усі особливості сучасного стану інноваційної діяльності в Україні, розглянути ризики, що виникають у зв'язку з цим, з викликами воєнного стану та визначити вектори післявоєнного відновлення шляхом створення основ інноваційної економіки [6].

Оскільки, за прогнозом Світового банку, передбачається, значне скорочення економіки України в результаті війни, важливими є правильне визначення пріоритетних умов для ефективного післявоєнного відновлення та модернізації економіки України, отримання надійних гарантій безпеки, достатнє фінансове забезпечення, кадрове забезпечення підприємств, яке визначається необхідністю прогнозування ризиків, ідентифікувати загрози та усувати або нейтралізувати несприятливі наслідки їх впливу [6].

При цьому, забезпечуючи зростання та сталий розвиток України економіки в умовах повоєнних перетворень визначатиметься ефективним державним управлінням, яке має реалізується на основі подвійного підходу, а саме: гармонійне поєднання актуальних практик пріоритету державної

підтримки бюджетоутворюючих та експортоорієнтованих галузей, що визначає сировинний характер української економіки та підтримки інноваційної діяльності малого та середнього бізнесу у сфері переробної промисловості, зокрема, сільськогосподарської продукції, ІТ сектору. Таким чином, Україна, з країни, що експортує сировину для переробної промисловості інших країн, перетвориться в країну, яка експортує продукти, товари та послуги, що сприятиме створенню нових робочих місць, зокрема у сільській місцевості, а отже, зростанню та сталому розвитку економіки країни [10].

2.2. Роль науки в інноваційній активності національної економіки України

Зважаючи на пріоритетні напрямки розвитку науки, технологій, інновацій та підтримка конкретних напрямів досліджень і розробок є основним елементом державної науково-технічної політики [61].

Загальна кількість видатків фонду загального призначення, який створений для того, що виконувати наукові дослідження і науково-технічні (експериментальні) розробки (ДіР) у 2023 р. становив 6725,12 млн грн, з них на ДіР, які являються головними напрямками наукового та технічного розвитку (далі – пріоритетні напрями) – 6348,37 млн грн або 94,4 %. Інші 5,6 % витрат на ДіР спрямовано на забезпечення реалізації пріоритетних напрямів діяльності головних розпорядників бюджетних коштів (далі – головні розпорядники) та розвитку відповідних сфер суспільного виробництва і не відносяться до пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки [61].

У розрізі напрямів бюджетного фінансування найбільші частки видатків у загальному обсязі фінансування ДіР у звітному році направлені на наукові дослідження направлені на базове фінансування (далі – фундаментальні НД) – 57,6 % та на прикладні ДіР базового фінансування –

34,0 %; значно менші – на науково-технічні (експериментальні) розробки за державним замовленням (далі – розробки за державним замовленням) – 0,6 %, державні цільові наукові і науково-технічні програми (ДЦНТП) – 0,4 % та на проєкти у межах міжнародного науково-технічного співробітництва – 0,3 %. Частка видатків на проєкти грантового фінансування НФДУ становила 7,1 % від обсягу видатків на ДіР за пріоритетними напрямками (таблиця 2.3) [61].

Таблиця 2.3

**Фінансування наукових досліджень і науково-технічних
(експериментальних) розробок за напрямками у розрізі бюджетного
фінансування**

Напрямок бюджетного фінансування	Обсяг видатків на ДіР, усього, млн грн	У т.ч. за пріоритетними напрямками		
		Обсяг видатків, млн грн	% від обсягу видатків на ДіР за пріоритетними напрямками	% від обсягу видатків на напрямок
Фундаментальні НД	3657,5	3657,5	57,6	100
Прикладні ДіР	2527,29	2150,54	34	85,1
Проекти грантового фінансування НФДУ	452,87	452,87	7,1	100
ДЦНТП	27	27	0,4	100
Розробки за державним замовленням	39,66	39,66	0,6	100
Проекти у межах міжнародного науково-технічного співробітництва	20,8	20,8	0,3	100
Загальний обсяг фінансування ДіР	6725,12	6348,37	100	94,4

Джерело: [61]

Звертаючи увагу на пріоритетні напрямки у розрізі бюджетного фінансування у 2023 р. найбільші обсяги видатків загального фонду були спрямовані на виконання [61]:

1. На фундаментальні наукові дослідження за пріоритетними напрямками було виділено 3893,36 млн грн;

2. Інформаційних і комунікаційних інноваційних технологій – 629,55 млн грн;
3. Енергетика та енергоефективність – 292,01 млн грн;
4. Раціональне природокористування – 378,22 млн грн;
5. Науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань – 670,92 млн грн;
6. Нові речовини і матеріали – 484,31 млн грн (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4

**Фінансування ДіР, спрямоване на бюджетне фінансування у розрізі
пріоритетних напрямків, млн грн**

Пріоритетний напрям	Обсяг фінансування ДіР за пріоритетними напрямками, усього	У т. ч. за напрямками бюджетного фінансування					
		Фундаментальні НД	Прикладні ДіР	Проекти грантового фінансування НФДУ	ДЦН ТП	Розробки за державним замовленням	Проекти у межах міжнародного науково-технічного співробітництва
Фундаментальні наукові дослідження	3893,36	3657,5		217,72	18,14		
Інформаційні та комунікаційні технології	629,55		590,15	19,83	1,9	13,42	4,25
Енергетика та енергоефективність	292,01		256,77	19,01		12,56	3,67
Раціональне природокористування	378,22		335,61	27,64	6,96	4,15	3,86
Науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань	670,92		548,03	113,91		4,93	4,05
Нові речовини і матеріали	484,31		419,98	54,76		4,6	4,97
Усього	6348,37	3657,5	2150,5	452,87	27	39,66	20,8

			4				
% від загального обсягу фінансування ДіР за пріоритетними напрямками	100	57,6	34	7,1	0,4	0,6	0,3

Джерело: [61]

Відсоткове співвідношення від загального обсягу фінансування ДіР за пріоритетними напрямками у розрізі фундаментального НД становить 57,6 %; у розрізі прикладних ДіР – 34,0 %; у розрізі проєктів грантового фінансування НФДУ – 7,1 %; у розрізі ДЦНТП – 0,4 %; у розрізі розробки за державним замовленням – 0,6 %; у розрізі проєктів у межах міжнародного науково-технічного співробітництва – 0,3 %.

Науково-технічний прогрес за головними розпорядниками та видами продукції створені за рядом розпорядників та ними, відповідно, профінансовані. Так, Міністерство освіти і науки України (МОН) профінансувало створення НТП у кількості 220 одиниць та впровадило 127 одиниць НТП.

Національна академія наук (НАН) профінансувала створення НТП у кількості 192 одиниць та впровадила 162 одиниці НТП. Національна академія аграрних наук України (НААН) профінансувала створення НТП у кількості 108 одиниць та впровадила 12 одиниць НТП. Міненерго профінансувало створення НТП у кількості 2 одиниці та впровадило 2 одиниці НТП. Мінагрополітики профінансувало створення НТП також у кількості 2 одиниці та впровадило 2 одиниці НТП (Таблиця 2.5).

Досліджуючи обсяги створеної та впровадженої НТП за головними розпорядниками та видами продукції, виявлено, що Мінагрополітика ініціювала створенню 365 одиниць та впровадила всього також 365 одиниць продукції, а саме: 355 – методичних рекомендацій та 10 – інші види продукції.

**Кількість створеної і впровадженої НТП за головними
розпорядниками та видами продукції, од**

Найменування головного розпорядника	Кількість створеної (I) і впровадженої (II) НТП, усього, од		у тому числі за видами НТП, од.											
			пристрої	технології	матеріали	сорти рослин	породи тварин	методи, теорії, гіпотези	проекти нормативно-правових документів	проекти нормативних документів	методичні документи	програмні продукти, програмно-технологічна	аналітичні матеріали	інше
МОН	I	220	76	5	5			79		1	10	10	6	28
	II	127	61	2	4			31			7	3	4	15
НАН	I	192	18	5	3			26		1	16	6	48	69
	II	162	12	2	2			17		1	16	5	48	59
НААН	I	108		10	1			2			26			69
	II	12		6				2			3			1
Мін-енерго	I	2								2				
	II	2								2				
Мінагро-політики	I	2												2
	II	2												2
Усього	I	524	94	20	9			107		4	52	16	54	168
	II	305	73	10	6			50		3	26	8	52	77

Джерело: [61]

НААН ініціювала створенню 257 одиниць та впровадила всього 60 одиниць продукції, а саме впровадили: 11 одиниць технологій, 38 – сорти рослин, 4 – методи, теорії, гіпотези, 5 – методичні документи, 2 – інше.

МОН ініціювало створенню 204 одиниці та впровадило всього 121 одиниці продукції, а саме впровадили: 1 одиницю пристроїв, 13 – технології, 1 – матеріали, 1 – сорти рослин, 1 – породи тварин, 43 – методи, теорії, гіпотези, 3 – проекти нормативно-правових документів, 10 – методичні

документи, 5 – програмні продукти, програмно-технологічна документація, 36 – інше.

Таблиця 2.6

Кількість створеної та впровадженої НТП за головними розпорядниками та видами продукції, од.

Найменування головного розпорядника	Кількість створеної (I) і впровадженої (II) НТП, усього, од		у тому числі за видами НТП, од.											
			пристрої	технології	матеріали	сорти рослин	породи тварин	методи, теорії, гіпотези	проекти нормативно-правових документів	проекти нормативних документів	методичні документи	програмні продукти, програмно-технологічна	аналітичні матеріали	інше
Мінагрополітики	I	365									355			10
	II	365									355			10
НААН	I	257		21	1	50		4			51			130
	II	60		11		38		4			5			2
МОН	I	204	7	27	7	1	1	82		4	13	7	14	41
	II	121	1	13	1	1	1	43		3	10	5	7	36
НАН	I	168	23	1		4		23			10	10	15	82
	II	37		1		3		5			6	2	2	18
Міндовкілля	I	33							9	2	15	1	6	
	II	16							2	2	6	1	5	
МВС	I	28								4	7	5	7	5
	II	5								3	1			1
Усього	I	1055	30	49	8	55	1	109	9	10	451	23	42	268
	II	604	1	25	1	42	1	52	2	8	383	8	14	67

Джерело: [61]

НАН ініціювала створенню 168 одиниці та впровадило всього 37 одиниць продукції, а саме впровадили: 1 одиницю технологій, 3 – сорти рослин, 5 - методи, теорії, гіпотези, 6 – методичні документи, 2 – програмні

продукти, програмно-технологічна документація, 2 – аналогічні матеріали, 18 – інше.

Міністерство довклля ініціювала створенню 33 одиниць продукції та впровадило всього 16 одиниць продукції, а саме впровадили: 2 одиниці проєктів нормативно-правових документів, 2 – проєктів нормативно документів, 6 – методичні документи, 1 – програмні продукти, програмно-технологічна документація, 5 – аналітичні матеріали.

МВС ініціювало створенню 28 одиниць продукції та впровадило всього 5 одиниць продукції, а саме впровадили: 3 одиниці проєктів нормативно документів, 1 - методичні документи, 1 – інше (Таблиця 2.6).

2.2. Моделювання впливу інноваційної діяльності на фінансові результати суб'єктів господарювання

На підставі статистичних даних про фінансові результати підприємств до оподаткування (усього за великі, середні, малі та мікропідприємства) – (X) (тис. грн.) та обсяг інноваційної продукції (Y) (тис. грн.) (Таблиця 2.7.) визначимо залежність між Y та X на кореляційному полі.

Таблиця 2.7

Масив статистичних даних для побудови моделі, 2015-2023 рр.

Рік	Фінансові результати до оподаткування підприємств (Усього за великі, середні, малі та мікропідприємства) (сальдо), тис. грн. (X)	Обсяг інноваційної продукції (тис. грн.) (Y)
2015	335113,2	23050093
2016	2552105,1	23229458
2017	2004961,4	17714245
2018	4195722,2	24861143
2019	4801720,9	34264893
2020	2552727,0	59510752
2021	10982916,9	65784129
2022	4368698,0	48235127
2023	3286324,8	51443528

Джерело: [29; 68]

Впорядкуємо таблицю по зростанню змінної x .

Таблиця 2.8

Впорядкований масив статистичних даних для побудови моделі

Рік	x	y
2015	335113,2	23050093
2017	2004961,4	17714245
2016	2552105,1	23229458
2020	2552727,0	49510752
2023	3286324,8	51443528
2018	4195722,2	44861143
2022	4368698,0	48235127
2019	4801720,9	54264893
2021	10982916,9	65784129

Джерело: складено автором

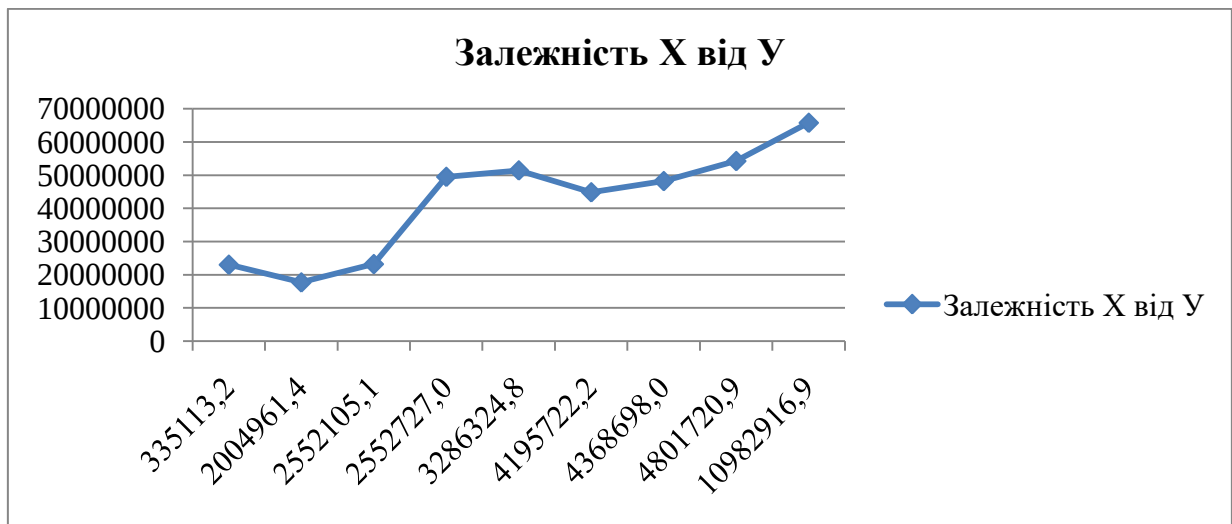

Рис. 2.1. Залежність X від Y

Джерело: складено автором [29; 68]

Розташування точок на кореляційному полі вказує на те, що тут можна застосувати лінійну регресію.

Побудуємо лінійне рівняння парної регресії y на x .

Розрахунок параметрів рівняння лінійної регресії представимо в Таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Розрахунок параметрів рівняння лінійної регресії

Рік	x	y	x ²	y ²	y [^]	Ai
2015	335113,2	23050093	112300856814,2	531306787308649,0	2,7E+07	0,16142
2017	2004961,4	17714245	4019870215490,0	313794475920025,0	3,4E+07	0,91449
2016	2552105,1	23229458	6513240441446,0	539607718973764,0	3,6E+07	0,5607
2020	2552727,0	49510752	6516415136529,0	2451314563605500,0	3,6E+07	0,2677
2023	3286324,8	51443528	10799930691095,0	2646436573086780,0	3,9E+07	0,23421
2018	4195722,2	44861143	17604084779572,8	2012522151266450,0	4,3E+07	0,03514
2022	4368698,0	48235127	19085522215204,0	2326627476706130,0	4,4E+07	0,08729
2019	4801720,9	54264893	23056523601496,8	2944678612301450,0	4,6E+07	0,15458
2021	10982916,9	65784129	120624463632306,0	4327551628288640,0	7,2E+07	0,09931
Середні значення:	3897809,9	42010374,2	23148039063328,2	2010426665273040,0		2,51484
$\sigma_x =$	2820481,643					
$\sigma_x^2 =$	7955116700318,2					

Джерело: складено автором [29; 68]

Побудуємо лінійне рівняння парної регресії y на x .

За формулами (2.1) і (2.2) знаходимо a і b .

$$a = \bar{y} - b\bar{x}, \quad (2.1)$$

$$b = \frac{\overline{yx} - \bar{y} \cdot \bar{x}}{(\overline{x^2}) - (\bar{x})^2}, \quad (2.2)$$

В результаті отримано рівняння регресії

$$\widehat{y}_x = 25337478,25 + 4,277503575x$$

Дамо економічну інтерпретацію отриманим коефіцієнтам.

Коли інноваційна продукція відсутня, то фінансові результати підприємств становлять 25337478,25 тис. грн. При збільшенні інноваційної продукції на 1 тис. грн., прибуток в середньому зростає на 4,043567615 тис. грн.

Обчислимо лінійний коефіцієнт парної кореляції і середню помилку апроксимації.

Стовпець $\widehat{y}_i$ визначається за формулою (2.3):

$$\widehat{y}_x = 25337478,25 + 4,277503575x \quad (2.3)$$

Обчислимо лінійний коефіцієнт парної кореляції:

$$r_{xy} = b \frac{\sigma_x}{\sigma_y} \quad (2.4)$$

$$r_{xy} = 0,769908579$$

r_{xy} знаходиться в межах від -1 до 1, що свідчить про тісноту зв'язку досліджуваних явищ.

$$r_{xy}^2 = 0,592759$$

За шкалою Чеддока можна зробити висновок про помітний зв'язок між змінними x і y .

Оцінимо якість рівняння регресії і показник тісноти зв'язку.

Для оцінки якості рівняння регресії можна застосувати F -критерій Фішера.

За формулою (2.5) знайдемо $F_{\text{факт.}}$ (y нас $n = 9$).

$$F_{\text{факт.}} = \frac{r_{xy}^2}{1 - r_{xy}^2} (n - 2) \quad (2.5)$$

Отримаємо:

$$F_{\text{факт}} = 11,64439811$$

За заданим рівнем значущості $\delta = 0,05$, використовуючи процедуру-функцію Excel ФРАСПОБР знаходимо $F_{\text{табл}}$:

$$F_{\text{табл}} = 5,117355029$$

Так як $F_{\text{табл.}} < F_{\text{факт.}}$, то гіпотеза про випадкову природу оцінюваних характеристик відхиляється і визнається їх статистична значимість і надійність.

Оцінимо статистичну значущість параметрів регресії і кореляції.

Для оцінки статистичної значущості коефіцієнтів регресії і кореляції розраховуються t – статистики на підставі критерія Стюдента. Висуваємо гіпотезу про статистично незначну відміну показників від нуля. За формулами (2.6), (2.7), (2.8) знайдемо S_b , S_a , $S_{r_{xy}}$.

$$S_b = \sqrt{\frac{\sum (y_i - \hat{y}_{x_i})^2 / (n - 2)}{\sum (x_i - \bar{x})^2}} = \sqrt{\frac{S_{\text{ост.}}^2}{\sum (x_i - \bar{x})^2}} = \frac{S_{\text{ост.}}}{\sigma_x \sqrt{n}} \quad (2.6)$$

$$S_a = \sqrt{\frac{\sum (y_i - \hat{y}_{x_i})^2}{(n - 2)} \frac{\sum x_i^2}{n \sum (x_i - \bar{x})^2}} = \sqrt{S_{\text{ост.}}^2 \frac{\sum x_i^2}{n^2 \sigma_x^2}} = S_{\text{ост.}} \frac{\sqrt{\sum x_i^2}}{\sqrt{n} \sigma_x \sqrt{n}} = S_b \sqrt{\frac{\sum x_i^2}{n}} = S_b \sqrt{(\overline{x^2})}; \quad (2.7)$$

$$S_{r_{xy}} = \sqrt{\frac{1 - r_{xy}^2}{n - 2}} \quad (2.8).$$

Таблиця 2.10

Статистична значущість параметрів регресії і кореляції

x	y	e _i	e _i ²	(x-x _{сеп}) ²	e _i -1	(e _i -e _{i-1}) ²
335113,2	23050093	-3720833,2	1,4E+13	1,27E+13	-	
2004961,4	17714245	-16199462,8	2,6E+14	3,58E+12	-3720833,2	1,5572E+14
2552105,1	23229458	-13024658,9	1,7E+14	1,81E+12	-16199462,8	1,0079E+13
2552727,0	49510752	13253974,9	1,8E+14	1,81E+12	-13024658,9	6,9057E+14
3286324,8	51443528	12048783,7	1,5E+14	3,74E+11	13253974,9	1,4525E+12
4195722,2	44861143	1576448,0	2,5E+12	8,88E+10	12048783,7	1,0967E+14
4368698,0	48235127	4210527,4	1,8E+13	2,22E+11	1576448,0	6,9384E+12
4801720,9	54264893	8388036,4	7E+13	8,17E+11	4210527,4	1,7452E+13
10982916,9	65784129	-6532815,6	4,3E+13	5,02E+13	8388036,4	2,2263E+14
Сума			9E+14	7,16E+13		1,2145E+15

Джерело: складено автором [29; 68]

Тоді за формулами (2.9), (2.10), (2.11) знайдемо:

$$t_a = \frac{a}{S_a} \quad (2.9)$$

$$t_b = \frac{a}{S_b} \quad (2.10)$$

$$t_{arxy} = \frac{r_{xy}}{S_{rxy}} \quad (2.11)$$

Отримаємо наступні значення: $t_a = 4,428464548$; $t_b = 3,596973746$;
 $t_{arxy} = 3,412388916$.

Для знаходження $t_{\text{табл.}} = t_{\frac{\delta}{2}, v}$ скористаємося процедурою – функцією

Excel СТЪДРАСПОБР. Задамо рівень значущості $\delta = 0,05$, число ступенів свободи $10-2=8$.

Знаходимо:

$$t_{\text{табл.}} = 2,509569411$$

Фактичні значення t – статистики Стьюдента (це $|t_a|$, $|t_b|$, $|t_{r_{xy}}|$)

перевершують табличне значення $|t_a| > t_{\text{табл.}}$, $|t_b| > t_{\text{табл.}}$, $|t_{r_{xy}}| > t_{\text{табл.}}$,

тому гіпотеза H_0 відхиляється, тобто a , b , r_{xy} не випадково відрізняються від нуля, а статистично значущі.

Побудуємо довірчі інтервали для a^0 та b^0 .

Значення a^0 і b^0 це значення коефіцієнтів реального математичного зв'язку між змінними x і y , (в нашому прикладі $y = a^0 + b^0 \cdot x + \varepsilon$) побудовані для всієї генеральної сукупності. Знайдемо довірчі інтервали для a^0 та b^0 . З цією метою, знайдемо граничну помилку для кожного показника.

Таблиця 2.11

Довірчі інтервали для a^0 та b^0

$\Delta a =$	14358511,78
$\Delta b =$	2,984367663
$a - \Delta a =$	10978966,47
$a + \Delta a =$	39695990,03
$b - \Delta b =$	1,293135912
$b + \Delta b =$	7,261871238
$a_0 \in (10978966,47 ; 39695990,03)$	
$b_0 \in (1,293135912 ; 7,261871238)$	

Джерело: складено автором [29; 68]

Це говорить про те, що з імовірністю $p = 1 - \alpha = 1 - 0,05 = 0,95$ параметри a^0 і b^0 знаходяться в зазначених межах, не приймають нульових значень, тобто не є статистично незначущими і істотно відрізняються від нуля.

Знайдемо прогноз фінансових результатів до оподаткування підприємств при прогнозованому значенні обсягу інноваційної продукції x .

Нехай це становить 111% від середнього рівня.

Прогнозне значення прожиткового мінімуму становитиме:

$$x_{\text{прогн}} = \bar{x} \cdot 1,11 = 4326569,038$$

Тоді прогнозне значення фінансових результатів підприємств до оподаткування складе:

$$y_{\text{прогн}} = 43844392,78.$$

Обчислимо статистику DW Дарбіна-Уотсона і визначимо наявність автокореляції.

Для перевірки на автокореляцію застосуємо критерій Дарбіна-Уотсона. Обчислимо за формулою (2.12) DW.

$$DW = \frac{\sum_{i=2}^n (e_i - e_{i-1})^2}{\sum_{i=1}^n e_i^2} \quad (2.12)$$

Таблиця 2.11

Статистика DW Дарбіна-Уотсона і наявність автокореляції

DW =	1,389450586
d _l =	1,1
d _u =	1,37
Інтервали	(0;1.1)
	(1.1;1.37)
	(1.37;2.63)
	(2.63;2.9)
	(2.9;4)

Джерело: складено автором [29; 68]

За заданим рівнем значущості $\delta = 0,05$, по числу незалежних змінних $m = 1$, за кількістю спостережень $n = 9$ за таблицями розподілу критичних точок розподілу Дарбіна - Уотсона знайдемо $d_1 = 1,1$, $d_2 = 1,37$. З'ясуємо, в який з 5 інтервалів потрапляє обчислене $DW = 1,38$. У нашому випадку потрапляє в третій інтервал $(d_u; 4-d_u)$, а це значить, що автокорреляція відсутня.

Представимо на кореляційному полі вихідні дані $(x_i; y_i)$ і графік лінії регресії $\widehat{y}_x = 25337478,25 + 4,277503575x$.

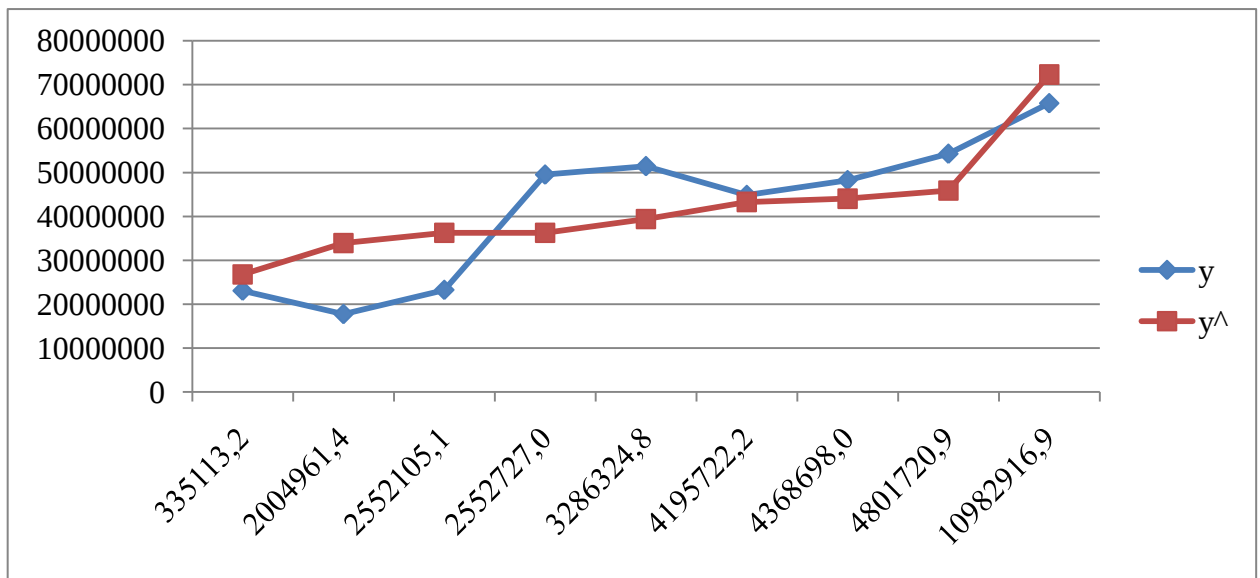

Рис. 2.2. Вихідні дані ($x_i; y_i$) на кореляційному полі і графік лінії регресії

Джерело: складно автором [29; 68]

Рівняння регресії досить якісно описує вихідні дані і може бути застосоване для прогнозування.

Незважаючи на високі значення фінансових результатів у деякі роки, наприклад, у 2021 році, їхній вплив на обсяг інноваційної продукції не завжди пропорційний, що може вказувати на недостатню інноваційну активність підприємств або нерівномірний розподіл інвестицій.

РОЗДІЛ 3

ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

3.1. Модернізація інноваційної діяльності як основа формування конкурентних переваг національної економіки України

З початку війни рівень бідності в Україні зріс щонайменше на 1,8 мільйона людей і досяг 9 мільйонів. Значні пошкодження інфраструктури та значні перебої з електроенергією, ймовірно, сповільнять економічне зростання до 3,2% у 2024 році та 2% у 2025 році. Незважаючи на те, що багато хто страждає, уряд і народ України продовжують демонструвати надзвичайну стійкість перед обличчям масштабних руйнувань.

Програма модернізації має будуватися з урахуванням порівняльних переваг нашої економіки. Основний фактор – адекватна оцінка економічних трендів у світі та своїх у ньому можливостей. Великий ризик зробити ставки не на ті види діяльності. При здійсненні модернізації слід виходити з можливого і спиратися на те, що є в основі принципу реальної конкурентоспроможності [16].

Важливо починати з пріоритетів, з окремих проривних технологій або комплексів технологій, якими володіє Україна. Необхідно визначити найбільш конкурентоспроможні галузі – галузі-двигуни, галузі-локомотиви прогресу та модернізації [5].

При здійсненні модернізації доцільно виходити з того, що, по-перше, наша країна в силу її відсталості від розвинених, потребує наздоганяючої неоіндустріальної модернізації. По-друге, модернізація економіки України важлива не тільки для вирішення її внутрішніх проблем, а також для розвитку співробітництва та зміцнення взаємних зв'язків на пострадянському просторі. Успішний хід модернізації України, безумовно, прискорить цей процес в

інших країнах через науково-технічну кооперацію, експорт інвестицій та технологій. Завдяки цьому активна інноваційна політика сприятиме збереженню та розвитку науково-технічного потенціалу в країнах-сусідів [15].

При ситуації, що склалася, стратегію слідє будувати відповідно до того, що модернізація всієї економіки одночасно неможлива. Тому необхідно визначити проривні галузі та напрямки «основного удару». Важливо починати з пріоритетів, з окремих проривних технологій, чи комплексів технологій, якими володіє Україна. Зрозуміло, програма модернізації має будуватися з урахуванням порівняльних переваг нашої економіки на основі принципу реальної конкурентоспроможності. І тому важливим є правильний вибір першочергових пріоритетів модернізації [32].

У світі існує певний розподіл праці. Кожна країна робить те, що може виробляти з найменшими витратами, щоб бути конкурентоспроможною. Або здійснює ту виробничу діяльність, яку може виконувати, оскільки інша діяльність за тими чи іншим причинами для неї неможлива [32].

Слід розрізняти: зовнішню конкурентоспроможність як спроможність реалізації товарів та послуг на світовому ринку, наявності у структурі експорту необхідної кількості товарів та послуг, які забезпечуватимуть платоспроможність країни; та внутрішню конкурентоспроможність як процес реалізації товарів на внутрішньому ринку, який конкурує з імпортом та іншими вітчизняними товарами, які забезпечуються разом із експортом в залежності від необхідного рівня зайнятості та доходів населення. Зазвичай зовнішня конкурентоспроможність передбачає внутрішню, але й навпаки. Це нижчий рівень конкурентоспроможності. Збут на ринку становить передумову зовнішньої конкурентоспроможності, але з її гарантією [52].

Також існують: конкурентоспроможність по ресурсах – за природними ресурсами, за якістю людського капіталу та капіталом – факторами досягнення конкурентоспроможності по товарах та послугах; і конкурентоспроможність інститутів – відповідність формальних та

неформальних інститутів країни, законодавства, норм та традицій поведінки, розпорядження владою, ступеня свободи, радіусу довіри, вимогам виробництва, конкурентоспроможних товарів та послуг [52].

Модернізація (як у вузькому, так і широкому розумінні слова) – це не одномоментний крок, це комплексне завдання. Вона вимагає здійснення скоординованих дій з широкого кола питань. Переходячи до здійснення реальних дій, спрямованих на модернізацію нашого суспільства, ми повинні розуміти не лише кінцевий результат – спочатку певну і поставлену мету, а й різноманіття паралельно розв'язуваних і одночасно взаємопов'язаних завдань, з урахуванням соціально-економічного та культурного розвитку країни [67].

Модернізація має здійснюватися на основі власної ідентичності, коли кожен народ, кожна країна знаходить свій шлях, як, наприклад, Японія, Корея, Китай. Україна повинна дотримуватися національної моделі освоєння західних політичних, соціальних та технологічних зразків, вирішуючи власні проблеми своїми методами. Потрібно шукати у своїй історії, у власному культурному потенціалі, у своєму народі ті можливості, які забезпечать економічну та соціальну динаміку. А можливості ці криються в фундаментальних цінностях: сім'я, праця, особиста ініціатива, індивідуалізм та національно орієнтований бізнес, що працює не тільки на експорт сировинних ресурсів, а й на внутрішні потреби держави та суспільства [49].

Україна входить в етап модернізації, значення якого винятково велике. Від того, наскільки успішною вона буде, залежить доля нашої країни. Масштаби та різноманіття країни зумовлюють велику роль держави. Сильна держава грає і відіграватиме провідну роль у національній інноваційній системі, що формується, особливо на старті великих проєктів, коли від влади знадобиться «примус до інновацій». Без активної ролі держави неоіндустріальна модернізація неможлива – це впливає з досвіду більшості країн, які справилися з цим завданням, так і не вирішили її. Тому інститутам владі слід сильно змінитися для того, щоб відповідати цілям «розвитку держави» [34].

Модернізація економіки – це процес перетворення соціально-економічної системи оновлення промисловості, широкого використання науки як фактору економічного розвитку, що є наслідком сучасних світових вимог [43].

Теорія модернізації виникла як напрям соціології, спрямована на вивчення змін у суспільстві (О. Конт, Р. Спенсер, М. Вебер, Е. Дюркгейм, Ф. Теніс), водночас, охоплює й економічні зміни як надбудову суспільства. Модернізацію можна розглядати і з концептуальних позицій економічних теорій. Відповідно до неокласичного підходу, модернізацію розглядають як зміцнення економічних свобод, демократії та створення умов ефективної ринкової економіки. Відповідно до неокейнсіанської теорії під модернізацією розуміються структурні перетворення всієї економіки, що здійснюються за рахунок внутрішніх інвестицій та розширення внутрішнього попиту. У свою чергу, інституціоналісти передбачають, що модернізація має призвести до формування такого інституційного середовища, в якому будуть створені умови для задоволення всіх потреб товариства. Таким чином, представники всіх названих економічних теорій передбачають створення умов для соціально-економічного розвитку шляхом проведення поновлення економічної системи [39].

Насправді склалися три основні моделі модернізації:

- 1) універсальна теорія модернізації, що передбачає використання західних зразків;
- 2) модернізація з опорою на власні сили, заснований на критиці західних моделей;
- 3) неоконсервативна теорія модернізації, яка передбачає використання власних підходів до її проведення [64].

Внаслідок стрімкої глобалізації у світі, модернізація та удосконалення ринкової економіки сформувалися на основі економічно розвинених країн. Це стимулює країни, які на нижчому рівні проводили модернізації на основі

західних моделей. Так, відповідним шляхом, модернізацію у 1950-60-х роках проводили країни Азії, Африки та Латинської Америки [20].

Отже, для країн-модерністів з перехідною економікою на початковому етапі проведення модернізації більш прийнятною може виступати стратегія, що наздоганяє. Вона передбачає реіндустріалізацію з наступним переходом до постіндустріального типу економіки, що передбачає побудову інноваційної економіки адаптивного типу – освоєння виробництв шляхом використання зарубіжних технологій, отримання нових технологічних процесів, що дозволить прискорити модернізацію окремих галузей [64].

Ця стратегія, крім того, має цілий ряд інших позитивних особливостей: довгостроковий економічний розвиток, розвитку конкурентних ресурсів, забезпечення стабільності частки державних витрат у ВВП середньо- та довгостроковий період [80].

Відповідно до вище викладеного, розуміння сутності модернізації економіка країни спочатку має стати мобільною та конкурентною, сприяти створенню оновленої технічної та технологічної бази виробництва, що у свою чергу визначається показниками економічного клімату. Для цього необхідне формування удосконалення в нових технологіях, налагодження механізму впровадження інновацій у виробництві, оновлення виробництва, структурна перебудова економіки [44].

Розглядаючи інноваційну складову економіки України, можна побачити, що станом на 2021 рік, загальна кількість суб'єктів господарювання становить 1 956 320 з яких: 370 906 – підприємства; 1 585 414 – фізичні особи-підприємці [68]. Кількість запроваджених технологічних процесів у 2021 р. різко зменшилася та було освоєно мало виробництва інноваційних видів продукції. Виходячи з вищевикладеного, стан інноваційної діяльності на сьогоднішній день можна охарактеризувати як кризовий, який із-за низки факторів значною мірою погіршується. Кадрова та фінансова показники передують модернізації економіки України на низькому рівні.

Відсутність прогресу у інноваційному розвитку пов'язаний з тим, що наукові дослідження недостатньо фінансуються, недостатністю кваліфікованих кадрів у сфері інноваційної діяльності мають кваліфікацію на низькому рівні, слабкий розвиток ринку, відсутня нормативно-правова база та ефективні механізми, які б могли регулювати інноваційну діяльність на належному рівні.

Таким чином, існують недоліки у спробах збудувати інноваційну економіку, тому що для цього потрібно провести модернізацію економіки країни, яка буде реалізована шляхом формування нової індустріальної бази, усунення диспропорцій у споживанні та накопиченні, ефективному попиті на інноваційні технології та структурній перебудові економіки [46].

Модернізація економіки залежить від великої кількості факторів, що передують великій кількості структурних елементів та є досить складною проблемою. Вона, перш за все, потребує налагодження інвестиційного процесу, сприяння залученню іноземних інвестицій, збільшення ємності внутрішнього ринку та розвитку експорту. Провідним питанням є ухвалення відповідних політичних рішень, заохочення прийняття участі іноземних інвесторів, вихід на фінансові ринки зовнішнього спрямування та їхнє відповідне використання [48].

Ґрунтуючись на думці експертів можна стверджувати, що для проведення модернізації економіки України існує потреба у значному інвестиційному ресурсі (наприклад, на тривалу перспективу є необхідність у щорічному зростанні інвестицій в основні фонди у розмірі не менше 20%), формуванні диверсифікованої економіки, в одночасному розвитку на інноваційній основі багатьох галузей, на чому наполягають і зарубіжні економісти – «політика модернізації має бути спрямована на широке коло галузей з визначенням пріоритетних (які можуть надати можливість отримати максимальний результат за короткий проміжок) часу)» [48].

Світовий досвід показує, що модернізація має спиратися на високі темпи зростання капітальних інвестицій, насамперед у модернізацію

виробничих потужностей, їх збільшення, закупівлю нових технологій. Однак, як випливає з вище наведеного огляду, ситуація в інвестиційній сфері в Україні не є сприятливим. У реальному секторі, який має служити базисом модернізації, розвитку інфраструктури, та загалом усієї економіки, відчувається дефіцит інвестиційних ресурсів [75].

Модернізація економіки в інвестиційній сфері залежить від інвестиційної політики держави, ефективності функціонування державних інститутів, правового забезпечення інвестиційної діяльності, наявного фінансово-інвестиційного потенціалу, функціонування фінансово-бюджетної та грошово-кредитної систем, рівня інвестиційного клімату [48].

Насамперед модернізація економіки безпосередньо залежить від інвестиційної активності підприємств. Забезпечення їх фінансовими ресурсами, у свою чергу буде залежати від нормального функціонування фінансової системи, від наявності в економіці грошових коштів, їх доступності у необхідних обсягах та формах. Фінансова система України передбачає домінування приватних фінансових ресурсів над державними, що дозволяє сформувати систему, за якої вільно передаватиметься капітал, а отже вільне прийняття рішень та розпорядження грошима. Раніше вказувалося, що інвестиційних ресурсів недостатньо для поточних цілей економіки, отже й у проведення модернізації. Дана ситуація зумовлює необхідність пошуку нових джерел фінансових ресурсів та розширення існуючих, що пов'язано з необхідністю розвитку фінансової системи та формування сприятливого інвестиційного клімату [48].

Існуюча фінансова система не відповідає завданням модернізації економіки, оскільки активність підприємств стримується обмеженістю кредитування, практично відсутністю доступу до дешевих та довгострокових фінансових ресурсів. Можливості залучення фінансування, таким чином, буде залежати від сприятливості інвестиційного клімату, що буде стимулювати зростання інвестицій з різних джерел [75].

Основними напрямками створення позитивного інвестиційного клімату можуть бути концентрація існуючих ресурсів у галузях, які є більш пріоритетні з перетворенням в інвестиції; зростання інвестицій у акціонерний капітал; надання кредитування на тривалі строки та за менші відсотки; створення належних умов для залучення більшої кількості інвестицій разом з податковими пільгами, залучення держави шляхом створення нових державних замовлень, створення сприятливого клімату для надання послуг з митного оформлення, консультивання, спрощення процедур реєстрації та ліцензування; удосконалення та підвищення ділового клімату [80].

Вирішення поставлених завдань має забезпечити підвищення зацікавленості підприємств у модернізації. У зв'язку з цим виникає потреба активної участі держави у модернізації, що, зокрема, передбачає проведення державою модернізаційної політики та фінансування інвестиційних проектів [75].

Зрозуміло, сучасні можливості бюджетного фінансування з огляду на існуючі проблеми країни дуже низькі, що підтверджується і статистичними даними, однак у ряді галузей (наприклад, важкої промисловості, аерокосмічної) проекти є довготривалими та високоризикованими та їхнє фінансування може взяти на себе лише держава. Через це виникає питання про співвідношення участі держави та приватного підприємництва в даному процесі, рішення якого може перебувати у межах розвитку приватно-державного партнерства [9].

Окремої підтримки потребує розвиток інфраструктури, стимулювання приватних інвестицій, що неможливо здійснити без обґрунтованої державної політики. Разом з тим, для підвищення ефективності державної інвестиційної політики потрібно спрямовувати зусилля на формування інвестиційного клімату, підтримку пріоритетних галузей та виробництв, конкурентні умови на ринках, ефективно управляти наявними у нього величезними матеріальними та фінансовими ресурсами [78].

Повнота державної політики модернізації залежатиме від програмної реалізації модернізаційних заходів; від створених правових, політичних та економічних умов; інституційного забезпечення політики, що проводиться. Модернізація економіки невіддільна від модернізації фінансової системи країни [51].

Враховуючи все вище сказане, модернізація економіки України потребує розробки низки заходів у інвестиційній сфері:

- розробку та реалізацію державних інвестиційних програм з модернізації окремих галузей економіки відповідно до пріоритетів соціально-економічного розвитку;
- поглиблення державно-приватного партнерства, що передбачає реалізацію спільних модернізаційних проєктів;
- підвищення ефективності функціонування державних інституцій;
- поліпшення інвестиційного клімату;
- переорієнтацію фінансово-бюджетної та грошово-кредитної систем на потреби оновлення промислового виробництва та модернізації економіки;
- забезпечення спрямування інвестицій в інновації для підтримки розвитку наукомісткого експорту та імпортозаміщення.

3.2. Напрями удосконалення інноваційної складової національної економіки України в умовах повоєнного відновлення

Затяжний перехід від централізованої системи господарювання до ринкової, що супроводжувався реалізацією незбалансованої стратегії ринкових перетворень, неузгоджених та не взаємопов'язаних структурних пріоритетів розвитку, спрямованих на вирішення поточних проблем, що мають характер разових проєктів, корупційні схеми, створили систему

тіньової економіки, визначивши тим самим негативні тенденції розвитку країни.

Значні проблеми, що накопичилися за період незалежності країни, які супроводжуються структурною диспропорцією економіки, низьким рівнем життя населення, соціальною незадоволеністю, недовірою до влади та збільшенням коефіцієнту політичної нестабільності. Наочними індикаторами такого руху є динаміка основних макроекономічних показників, результати фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання.

Слід зазначити, що розвиток економічної системи України тривалий час супроводжується проявом не лише економічної кризи, а й політичною, соціальною, кризою довіри до влади, а передача основних функцій держави, зокрема перерозподіл фінансових потоків для життєзабезпечення суспільства, до рук корупційних олігархічно-кланових структур призвела до тривалого руйнування економічного потенціалу країни [25].

Внаслідок впровадження непослідовних та недоцільних реформ, функціонування незбалансованої системи державного регулювання сучасна економіка України перетворена на сукупність кількох великих вертикально-інтегрованих фінансово-промислових груп. Така її структура призвела до різкого посилення нерівності у розподілі доходів [34].

Також, результатом реалізації непослідовних реформ галузевого характеру, неузгодженості структурних пріоритетів, які спрямовані на прийняття рішень поточних питань в економічній системі України, стали причиною поглиблення структурних диспропорцій в економіці в аспекті нарощування темпів розвитку низькотехнологічного виробництва, використання застарілих технологій виробництва, збільшення переробної промисловості низького ступеню переробки, збільшення частки сировинної продукції експорту, зниження рівня високотехнологічного виробництва, що зумовлює деіндустріалізацію країни [40].

Відсутність конкуренції зумовило незацікавленість олігархічних структур у вкладенні своїх інвестицій в модернізацію застарілих підприємств,

що призвело свого часу до занепаду цілих галузей, ролі промисловості країни.

Негативний вплив на розвиток економіки України надає соціально-політична невизначеність у країні. Із-за цього тривалий час, фактично до 2014 року, не було чітко встановлених систем цінностей, ідеологій та стратегії розвитку економічної системи, посилювалося політичне протистояння, боротьба за владу та можливість контролювати у всі ресурси країни, що супроводжувалося соціальною дестабілізацією та гальмувало розвиток економіки країни [46].

Таким чином, формування незбалансованої та неефективної системи державного регулювання, заснованої на непрофесіоналізмі і корумпованості, привілейованості політичних та власних інтересів певних чиновників перед економічними інтересами країни призвело до нарощування соціально-економічної напруги у країні [46].

Основним завданням інноваційного економічного розвитку країни має стати інноваційне відновлення економіки України, орієнтованої на інтеграцію до міжнародних економічних систем, зокрема пріоритетний вектор – євроінтеграція.

Оскільки Україна з першого дня незалежності, обрала курс на формування соціально орієнтованої ринкової економіки, то й стратегія розвитку та система державного регулювання повинні бути спрямовані на нарощування добробуту суспільства, забезпечення та надання соціального пакету в умовах функціонування ринкових механізмів, заснованих на соціальній справедливості та відповідальності [75]. Першим кроком у становленні такого напрямку розвитку є залучення ефективних та професійних управлінців, які у стислі терміни вироблять план реанімації економіки, очистять систему державного регулювання від корупції та бюрократизму, переведуть їх у систему управління [75].

Важливим важелем у забезпеченні добробуту суспільства, формуванні рівномірного розподілу доходів, збільшенні внутрішнього попиту виступає державний захист вільної та чесної конкуренції.

Для повноцінного виконання державою функцій регулюючого центру необхідно також провести детінізацію економіки.

Найголовнішим та найефективнішим інструментом відновлення економіки України має стати розвиток реального сектору. Розглядаючи можливі шляхи його відновлення, слід зупинитися на тому, що однією з основних причин диспропорцій в економіці є концентрація стратегічно важливих галузей промисловості [25].

В умовах необхідності швидкої реанімації економіки України, формування творчої траєкторії її розвитку, державі необхідно забезпечити контроль за використанням природних ресурсів, економічного потенціалу країни. Держава має мобілізувати свої ресурси, стимулювати створення підприємств для трансферу знань та технологій, контролю стратегічних підприємств, субсидування їх розвитку та експансію на світовий ринок [83].

Великі підприємства, засновані на державній власності (державні корпорації, холдинги, виробничі об'єднання) слід використовувати як ініціаторів модернізації та основних виконавців великих галузевих та міжгалузевих національних проєктів [25].

Державне управління доцільне перевести у режим стратегічного планування і на етапі реанімації економіки слід використовувати політику реалізації національних проєктів [25].

Оскільки відродження економіки України неможливе без відновлення та розвитку промисловості країни, довгостроковою задачею економічного розвитку є заохочення виробництва продукції за високими технологіями для можливості експорту продукції, які можуть бути конкурентними на міжнародному ринку, а також активізувати розвиток промисловості високого ступеню переробки. Модернізацію промислового сектору економіки слід здійснювати на основі реалізації у пріоритетних галузях національних

проектів, які дозволять, на першому етапі, модернізувати та розвивати стратегічно важливі галузі. Для цього доцільно впроваджувати національні проекти, що можуть бути галузевого, міжгалузевого характеру, спрямовані на вирішення окремих завдань та що здійснюються на засадах державного та партнерського (змішаного) інвестування або на основі державних гарантій [49].

Вибір пріоритетних галузей, підприємств, у яких необхідно реалізувати національні проекти мають здійснюватися за такими критеріями:

- результативність – внесок галузі в формування ВВП;
- виробнича активність – потенціал швидкого розвитку галузі за допомогою рентабельності продукції та створенню конкурентних умов;
- ринкова позиція – орієнтація галузі на експорт та залежність обсягів ввезення товарів та послуг від повиту внутрішнього ринку;
- технологічний рівень – здатність галузі технологічно модернізуватися у відповідно до тенденцій світового технологічного розвитку [25].

З урахуванням зазначених критеріїв, можливостей швидкого розвитку при відповідній державній підтримці до пріоритетних галузей розвитку економіки доцільно визначити добувну, харчову промисловості, підприємства машинобудування, металургійного виробництва, енергетичний сектор, ІТ сектор.

Слід і далі розвивати зовнішньоторговельні відносини, зокрема у напрямі співпраці з провідними країнами світами, які контролюють інноваційні технології розвитку, країнами, що розвиваються, які демонструють найвищий рівень економічного розвитку та споживання.

Україна зіткнеться з величезними фінансовими потребами в найближчі роки, і інвестиції приватного сектора будуть критичними. Країні знадобиться щонайменше 486 мільярдів доларів протягом наступного десятиліття для ремонту та реконструкції. Найбільші потреби спостерігаються в житлі (17%), транспорті (15%), торгівля та промисловість (14%), сільське господарство

(12%), енергетика (10%), соціальний захист та засоби до існування (9%) та небезпека вибухонебезпечних речовин управління (7%). Завдяки своєчасним реформам для покращення інвестиційного середовища приватний сектор міг би покрити приблизно одну третину потреб у реконструкції, а також 280 мільярдів доларів США в інших секторах.

Потенціал приватних інвестицій уже є значним у сільському господарстві, торгівлі, промисловості, банківській справі та житловому будівництві. Реформи політики та глибша інтеграція з ЄС можуть сприяти участі приватного сектора в інфраструктурних секторах і прокласти шлях до екологічної та стійкої реконструкції.

Інвестиції та залучення приватного сектору є ключовими для активних зусиль України з відновлення та реконструкції. Малі та середні підприємства України, включно із середніми, складають левову частку приватного сектору України та потребують підтримки, щоб допомогти економіці втриматися на плаву, а українцям зберегти роботу.

ВИСНОКИ

Конкурентоспроможність економіки на будь-якому рівні, її повноцінне функціонування певною мірою залежить від посилення інноваційних процесів. Досвід економічно розвинених світових держав свідчить, що якість економічного простору країни багато в чому визначається факторами, що склалися в інноваційній сфері, інвестиційним кліматом, економічним потенціалом та державною інноваційною політикою.

Інноваційна економіка – це якісне перетворення, структурна перебудова економіки відповідно до потреб технологічного та соціального прогресу. Науково-технічний прогрес є головним фундаментом для якісних змін. Отже, будь-який соціально-економічний розвиток має передбачити інноваційну складову.

Місія держави у забезпеченні інноваційних змін у процесі модернізації національної економіки реалізується через наступні канали, які впливають на процеси модернізації інфраструктури економічної системи: регулювання через систему законодавчих, адміністративних та бюджетно-фінансових заходів; пряме управління інвестиціями держави, які спрямовані на модернізацію інфраструктурних об'єктів, що знаходяться у власності держави; вплив на економіку підприємств і надалі на інфраструктуру шляхом впливу на неї у формі державно-приватного партнерства (ДПП).

Забезпечення економічного зростання та задоволення суспільних потреб реалізується лише через задоволення суспільних потреб та адаптацію до економічного функціонування, що є провідним механізмом структурної трансформації економіки. Модернізація економіки за сучасних умов значною мірою залежить від активізації інноваційної та інвестиційної діяльності, оновлення основних фондів, підготовки відповідних фахівців. Все це вимагатиме створення умов для зростання масштабів інновацій та інвестицій, залучення до процесу модернізації суб'єктів господарювання та має

передбачати розробку програмних заходів щодо залучення стратегічних інвесторів до пріоритетних галузей та виробництв з реалізацією відповідних заходів організаційного, економічного та політичного характеру. Сформований підхід може бути покладено основою формування нової моделі економічного зростання.

Слід зазначити, що реанімація національної економіки, вихід її на творчий вектор розвитку неможливі без зміни системи державного регулювання. До першочергових заходів, які здатні підтримати пост воєнне відновлення економіки України слід віднести: детінізація економіки, активна державна підтримка національних виробників щодо підвищення їх конкурентоспроможності на ринку ЄС та глобальному ринку. Запропоновані заходи дозволять активізувати економічний потенціал країни, наростити виробничо-економічну потужність, відродити промисловий комплекс, розвивати конкурентні переваги, забезпечуючи ефективний економічний розвиток України.

Слід зазначити низку заходів та підходів щодо прискорення відновлення та соціально-економічного розвитку української економіки: доцільніше віддавати пріоритет концепції відновлення та відродження відповідно до моделі соціально-економічного розвитку та спеціалізації країни та перспективних напрямів соціально-економічного окремих територій на принципах конкурентоспроможності; визначення стратегічних заходів і цілей, що підлягають реалізації в післявоєнних умовах на принципах інноваційного лідерства; виходячи з високого сільськогосподарського потенціалу доцільно створити експортно-орієнтовані агропромислові парки, орієнтовані на високий ступінь переробки сировини та виробництва продукції кінцевого споживання; з метою прискорення процесів відновлення звільнених від окупації територій та з урахуванням цілей соціально-економічного розвитку регіону мають бути вжиті ефективні та дієві заходи щодо вирішення необхідного фінансового забезпечення та механізмів залучення інвестицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Afonin E., Novachenko T., Martynov A., Teleshun S., Omelyanenko, V. Information analytical support of archetypal methodology application for research of identity dynamics of public servants of Ukraine. *Studies of Applied Economics*. 2021. 39(5).
2. Aghion P., Howitt M. A Shumpeterian Perspective on Growth and Competetion. In. *Advances in Economics and Econometrics*: D. Kreps ed. Cambridge: Cambridge University Press. 1997. P. 279-317;
3. Boardman A., Vining A. Ownership and Performance in Competitive Environments: a Comparison of the Performance of Private, Mixed and State-Owned Enterprises. *Journal of Law and Economics*. 1989. Vol. 32. P. 29.
4. The World Factbook. Central Intelligence Agency. URL: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/>
5. Chenery H. B. The structuralist approach to development policy. *American association Papers and Proceedings*. 1975. no. 65 – P. 310–316;
6. Diachenko N. P., Diachenko V. S. Analysis of the main trends in the development of the sphere of innovative activity in Ukraine. *Economic Herald of Donbass*. 2021. 1(63). P. 123-128;
7. Kobielieva T. O., Tkachov M. M., Tkachova N. P., Pererva P. G. Modeling the marketing characteristics of market capacity for electrical automation. *Marketing and Management of Innovations*. 2017. №4. P. 67-74;
8. Kuznets S. *Economic growth of nations: total outputs and productions structure*. Cambridge, MA: Harvard Univesiti Prees, 1971. 442 p.;
9. Meadows D. *The Limits to Growth: A Report for the Club of Rome's Project on the Predicament of Mankind* / ed. by D. Meadows et al. N. Y.: Universe Books, 1972. 423 p.
10. Patyka N., Khodakivska O., Mohylnyi O., Pugachov M. Ukraine's agrarian sector in the conditions of COVID-19 distribution and restrictive quarantine measures: Methodological principles of empirical evaluation. *Scientific Horizons*,. 2021. 24(12). P. 55-69.

11. Pererva P. G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 2012. 668 p.
12. Sherer F. Market Structure and the Employment of Scientist and Engineers. American Economic review. 1967. no 57. P. 524-531.;
13. The global competitiveness report. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/publications/>
14. Tkachev M. M., Kobielieva T. O., Pererva P. G. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights. Scientific bulletin of Polissia. 2016. № 4 (8), p. 2. P. 240-246;
15. Перший етап модернізації економіки України: досвід та проблеми / О. М. Алимов, О. І. Амоша та ін. ; за заг. ред. В.І. Ляшенка ; ІЕП НАН України, КПУ. Запоріжжя : КПУ, 2014. 798 с.
16. Підоричева І. Ю. Модернізація економіки: теоретичний аспект. Вісник економічної науки України. 2016. №1. С. 114–121.
17. Мороз Л., Просович О. Модернізація економіки України: стратегічні аспекти. Економіка. Фінанси. Право. 2021. № 11/2. С. 19–22.
18. Гордієнко С. Г. Інноваційна діяльність: проблеми, сутність, змістовні складові та напрями удосконалення. Часопис Академії адвокатури України. 2014. № 2 (23). С. 15–32.
19. Якименко Н. В. Управління інноваційною сприйнятливістю як складова адаптивного управління інноваційним розвитком підприємств залізничного транспорту. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2018. № 40. С. 286–289.
20. Про інноваційну діяльність : Закон України від 4 лип. 2002 р. № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.
21. Ворона А. В. Глобальні чинники впливу на інноваційний розвиток національної економіки. Економіка. Фінанси. Право. 2020. № 3/1. С. 32–36.
22. Гальчинський А., Геєць В., Кінах А., Семиноженко В. Інноваційна стратегія українських реформ. Київ : Знання України, 2002. 336 с.

23. Федулова Л. І. Тенденції розвитку національних інноваційних систем: уроки для України. Актуальні проблеми економіки. 2015. № 4. С. 94-104.
24. Геєць В. Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів: монографія. Київ : нац. торг.-екон. ун-т, 2008. 389 с;
25. Геєць В.М. Вихід із кризи (Роздуми над актуальним у зв'язку прочитаним). Економіка України. 2013. Вип. 6. С. 4-19;
26. Геєць В.М. Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів: монографія. Київ : нац. торг.-екон. ун-т, 2008. 389 с;
27. Була П., Путицький А., Лужна А. Становлення національної інноваційної системи та удосконалення підходів до регулювання розвитку інноваційного підприємництва в Україні. Socio-Economic Relations in the Digital Society. 2022. 3(45). С. 4-18.
28. Гудакова Л. В., Риндіна І. В. Проблемно-методологічні основи оздоровлення фінансової системи посткризовий період початку ХХІ століття. Сучасні фундаментальні та прикладні дослідження: міжнар. наук. вид. 2011. Вип. 3. С. 139-141;
29. Економічна статистика. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
30. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: Монографія : Київ: НІСД, 2007. 768 с;
31. Статистика. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic>
32. Бужимська К. О. Теорія модернізації: виникнення, розвиток, сучасний стан. Вісник ЖДТУ. Економічні науки. 2008. №2 (44). С. 216-27.
33. Економічний глосарій Світового банку. URL: www.worldbank.org
34. Звіряков М. І. У пошуках виходу із кризи. Економіка України. 2013. Вип.8. С. 4-21.

35. Буркинський Б. В. «Зелена» економіка крізь призму трансформаційних зрушень в Україні / Б. В. Буркинський, Т. П. Галушкіна, В. Є. Реутов. Одеса – Саки: НАН України – ПП «Підприємство «Фенікс», 2011. 348 с.
36. Ігнатюк А. Галузеві ринки та інновації. Теоретичні та прикладні питання економіки. 2009. Вип. 20. С. 90-100.;
37. Іщенко О.В. Моніторинг показників сталого розвитку України за умов глобалізації. Аспекти публічного управління. 2018. 6. (11-12). С. 85-92.
38. Казюка Н. П., Шекета Є. Ю. Напрями та резерви повоєнного відновлення економіки України. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2022. Т. 2 №18. С. 255–264.
39. Понедільчук Т. В. Теоретичне та емпіричне обґрунтування інфляційного впливу на рівень інвестицій в економіці України. Економіка та суспільство. 2017. Вип. 9. С. 23-30.
40. Кононова І. В. Концептуальні основи формування драйверів розвитку соціально-економічних систем. Інтелект ХХІ -2016. Вип. 6. С. 115-123.
41. Національний атлас України. Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку. URL: <http://wdc.org.ua/uk/services/national-atlas-ukraine>
42. Кругман П. Вихід із кризи. Пров. з англ. Ю. Гольдберг. Київ: Абетка Бізнес, 2013. 320 с.
43. Кучуков Р. Державний сектор як локомотив модернізації. Економіст. 2010. Вип. 9. С. 3-13.
44. Петрук О. М., Хвіст В. В. Теоретичні засади амортизаційної політики: стан проблеми та напрями удосконалення. Економіка, управління та адміністрування. 2022. (2(100), 76–82.
45. Лобажевич М. В. Інноваційна діяльність регіональних природних монополій. Держава та бізнес. Питання теорії та практики: моделювання, менеджмент, фінанси. Київ: 2011. С. 444-455.
46. Лукінов І. І. Економічні трансформації наприкінці 20-го століття. Київ : Книга, 1997. 455 с.
47. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/>

48. Міщук О. В. Формування інституційної системи фінансового забезпечення економічного зростання в Україні на інноваційних засадах. Серія: Економіка та управління. 2011. Вип. 3. С. 22-26.
49. Мостова Ю. Ліс за деревами. Дзеркало тижня. 2014. Вип.7 (153). С. 1-3.
50. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки. Київ: Основи, 2000. 198 с.
51. Носова О. В. Інвестиційний клімат в Україні: основні напрями покращення. Стратегічні пріоритети. 2008. Вип.1 (6). С. 59-65;
52. Пріоритети інвестиційної політики в контексті модернізації економіки України / А. П. Павлюк, Д. С. Покришка, О. О. Молдован, Д. В. Ляпін [та ін.] ; [за ред. Я. А. Жаліла]. К. : НІСД, 2013. 80 с.
53. Пелех О. Б. Циклічність економічного розвитку і структурні зміни в економіці. Причорноморські економічні студії. 2018. (27 (1)). С. 85-89
54. ПасхOVER А. Ремонт країни. Дзеркало тижня. 2014. Вип. 7 (153). С. 7.
55. План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/>
56. Подолання бідності. Цілі сталого розвитку. UNDP. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku>
57. Структурні перетворення в Україні: передумови модернізації економіки / А. П. Павлюк, Д. С. Покришка, Я. В. Белінська [та ін.]; за ред. Я. А. Жаліла. К. : НІСД, 2012. 104 с.
58. Покровська Н. М. Концептуальні засади післявоєнного відновлення України, економічні аспекти. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2022. Вип. 4 (274). С. 41–47.
59. Покришка Д. С. Теоретичні підходи до дослідження технологічної конкурентоспроможності національної економіки. Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». 2017. № 14. С. 444-449.
60. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні: Національна доповідь. К. О. Ващенко, З. С. Варналій, В. Є. Воротін, В. М. Геєць, Е. М. Кужель, О. В. Лібанова. Київ: Держкомпідприємство, 2008. 54 с.

61. Реалізація пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та отримані результати у 2023 р. URL: <http://www.uintei.kiev.ua/sites/default/files/analytich.dov.real.priorytet.napr.rozv.nauky.tekhniky.2023-18.07.2024.pdf>
62. Романишин В. Конкуренція як чинник інноваційного розвитку економіки. Конкуренція. Вісник Антимонопольного комітету України. 2011. Вип. 3. С. 16-22;
63. GDP (current US\$) – Ukraine. Світовий банк: URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=UA>
64. Швиданенко Г. О. Модернізація економіки України в контексті післявоєнного відродження: стратегічні напрями, інструментарій, пріоритети. Вчені записки. 2022. Вип. 28. С. 81–90.
65. Compliance program of an industrial enterprise. Tutorial. Edited by prof. P. G. Pererva, prof. Gy. Kocziszy, prof. M. Somosi Veres. Kharkov-Miskolc: NTU "KhPI". 2019. 689 p.
66. Соколова Є. Конкуренція на інноваційних ринках: особливості визначення та аналізу. Є. Соколова. Питання економіки. 2012. Вип. 9. С. 126-138.
67. Економічне відродження України через індустріальний розвиток. Харків: Повно колір, 2020. 432 с.
68. Статистичний щорічник України. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_zor_zb.htm
69. Стратегія національної безпеки України : затверджена Указом Президента України від 14.09.2020 року №392/2020. <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>
70. Статистика та реєстри. Державна митна служба. URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri>
71. Структурні перетворення в Україні: передумови модернізації економіки. О. П. Павлюк, Д. С. Покришка, Я. В. Белінська; за ред. Я. А. Жаліла. Київ: 2012. 104 с.

72. Талах В. Конкуренція та інновації в економіці України. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2011. Вип. 4. С. 5-12.
73. Тарасевич В.М. Про орієнтири та напрямки виходу з кризи. Економіка України. 2013. Вип. 9. С. 4-17.
74. Україна. Подолання бідності. URL:
http://www.undp.org.ua/files/ua_24267mdgp.pdf
75. Унковська Т. Є. Чи можливе економічне диво в Україні. Економіка України. 2013. Вип. 12. С. 4-21.
76. Федулова Л. Концептуальна модель інноваційної стратегії України. Економіка і прогнозування. 2012. Вип. 1. С. 87-101.
77. Филюк Г. Монополія, конкуренція та проблема інновацій. Конкуренція. Вісник Антимонопольного комітету України. 2007. Вип. 4(27). С. 26–35.
78. Ханін С. Стан та повоєнне відновлення економіки України із урахуванням інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіонів. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2022. Вип. 4 (32). С. 226–232.
79. Хмарська І., Кучерява К., Клімова І. Особливості післявоєнного відновлення економіки України. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 42. URL:
<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-31;>
80. Чирва О. Г. Організаційно-економічна роль механізму підвищення конкурентоспроможності харчових підприємств в Україні. Балтійський гуманітарний журнал. 2013. Вип. 4. С. 121-123;
81. Демчук С. Державне регулювання ринку інновацій як інструмент стимулювання інноваційної діяльності підприємств. Економіка та суспільство. 2022. (42). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-38>
82. Шумпетер Й. Капіталізм, соціалізм та демократія. Київ, 1995. 540 с.
83. Щерба А. Поради стороннього. Дзеркало тижня. 2014. Вип. 7 (153). - С. 6;
84. Пермінова С. О., Воржакова Ю. П., Ситник Н. І. Регулювання інноваційної діяльності в умовах сучасної парадигми економічного розвитку. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». 2022. № 4 (60). С. 58-66.